แนวทางการดำเนินงาน
ตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์
ตามพระราชดำริ

"..เรื่องน้ำก็เป็นปัจจัยหลัก
ของมวลมนุษย์ ไม่ใช่มนุษย์เท่านั้น แม้สิ่งมีชีวิต
ทั้งหลาย ทั้งสัตว์ ทั้งพืช ก็ต้องมีน้ำ ถ้าไม่มีก็อยู่ไม่ได้
เพราะว่าน้ำเป็นสื่อหรือปัจจัยของการเป็นสิ่งมีชีวิต แม้สิ่งไม่มี
ชีวิตก็อาจต้องการน้ำเหมือนกัน... แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าเราจะใช้น้ำนี้
อย่างไร ถ้าหากว่าทำอย่างไม่ระมัดระวัง น้ำนี้ก็คงหมดเหมือนกัน
หรือไม่หมดก็ใช้ไม่ได้ เช่น น้ำที่ลงทะเล ฉะนั้นเราจะต้องพยายามคิด
ให้ดีว่าน้ำที่ใช้ได้นั้น ย่อมมาจากน้ำฝน เราจะใช้น้ำนี้ให้ดีอย่างไร
...จะต้องไม่ให้น้ำที่ผ่าน ลงทะเลโดยตรงให้มันเสียเปล่าไปจะต้องนำ
น้ำนี้มาใช้ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด เพื่อที่จะไม่ให้ขาดแคลน..."

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๓๒

แนวทางการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

© สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ISBN : ๙๗๘-๙๗๔-๔๕๘-๔๖๒-๕

พิมพ์ครั้งที่ ๑: สิงหาคม ๒๕๕๗

จำนวน: ๒,๕๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data.

ส่วนประสานการพัฒนาพื้นที่ตามพระราชดำริ สำนักนโยบายและแผน
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

แนวทางการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ
100 หน้า

ISBN : ๙๗๘-๙๗๔-๔๕๘-๔๖๒-๕

จัดพิมพ์โดย : ส่วนประสานการพัฒนาพื้นที่ตามพระราชดำริ สำนักนโยบายและแผน
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ถนนอัษฎางค์
แขวงราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพฯ

พิมพ์ที่ : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด
๒๒๒ ซอยพระยาสุเรนทร์ ๓๐ แขวงบางชัน เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐
โทร. ๐๒-๙๑๙-๑๔๘๑, ๐๒-๙๑๙-๑๔๘๙ แฟกซ์: ๐๒-๙๕๕-๓๓๘๑
Email: pimdeekarnpim@hotmail.com, pimdeekarnpim09@yahoo.co.th

คำนำ

"แนวทางการพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ" เป็นการน้อมนำศาสตร์พระราชา ซึ่งประกอบด้วย **หลักการทรงงานและโครงการพระราชดำริ**ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ องค์ความรู้ตามพระราชดำริ ๖ มิติ (น้ำ ดิน เกษตร พลังงานทดแทน ป่า สิ่งแวดล้อม) ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ที่เป็นสากลการดำเนินงานตาม**กระบวนการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา** ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำและยึดพื้นที่เป็นหลักในการดำเนินงาน (Area-base Development Approach)

จากแนวทางการพัฒนาชนบทฯ ดังกล่าว มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ได้นำมาสู่การปฏิบัติในโครงการบูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดน่านตามแนวพระราชดำริ เมื่อปี ๒๕๕๒ โดยได้ขยายผลไปสู่พื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี และกำหนดพื้นที่ขยายผลในอีก ๑๐ จังหวัด ในปี ๒๕๕๔ (เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พิษณุโลก เลย สิงห์บุรี ตราด ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และยะลา) จึงเป็นการแสดงได้ว่าแนวทางการพัฒนาชนบทฯ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันได้ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๔ เห็นชอบให้นำแนวทางการพัฒนาชนบทฯ มาบรรจุไว้แผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘ โดยใช้ชื่อว่า **"แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ"** ประกอบด้วยพื้นที่เป้าหมาย จำนวน ๔๖ จังหวัด ๑๐๘ อำเภอ ๑๔๒ แหล่งน้ำ และมอบหมายให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บูรณาการการดำเนินกิจกรรมต่อไป

เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ ในพื้นที่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ **"การอยู่รอด พอเพียง ยั่งยืน"** สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ได้ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย จัดทำหนังสือ **"แนวทางการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ"** เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชนบทฯ ในพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สำนักนโยบายและแผน
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สิงหาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

เอกสารชุด	หน้า
๑. แนวทางการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบท เชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ	๕
๒. ตัวอย่างการเขียนแผนงานโครงการของจังหวัดกาฬสินธุ์และอุทัยธานี	๓๐
๓. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕ เรื่อง “แนวทางการปฏิบัติ กระบวนการเข้าใจ เข้าถึง สำหรับปฏิบัติงานในพื้นที่ แหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”	๕๙
๔. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๖ เรื่อง “แนวทางการจัดทำและ กลั่นกรองโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ ตามพระราชดำริ”	๗๕

แนวทางการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบท เชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

ความเป็นมาโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

๑. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเห็นประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบปิดทองหลังพระฯ จังหวัดน่าน และจังหวัดอุดรธานีโดยการนำปรัชญาและแนวทางการทำงานของมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ มาใช้ในการปฏิบัติงานให้เป็นระบบปกติของหน่วยงานราชการ จึงเสนอคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๔ ซึ่งมีมติเห็นชอบให้บรรจุแนวทางนี้ไว้ในแผนบริหารราชการแผ่นดินงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘ ภายใต้ชื่อ “แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ”

๒. กระทรวงมหาดไทยส่งแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ฯ ให้จังหวัดถือปฏิบัติรวม ๘ ขั้นตอน ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕ ซึ่งแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ฯ มีความแตกต่างกับแผนพัฒนาของหน่วยงานราชการ ส่วนภูมิภาค ส่วนกลาง แผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด ฯลฯ สรุปได้ดังนี้

๒.๑ การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจร่วมกันของทีมปฏิบัติงานระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑)

- การนำองค์ความรู้ ๖ มิติ ตามแนวพระราชดำริ หลักการทรงงาน ๒๓ ข้อ หลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยประยุกต์ใช้กับความรู้สากล ครูภูมิปัญญาชาวบ้าน มีเป้าหมายการพัฒนาที่หมู่บ้าน โดยสอดคล้องกับภูมิสังคม
- เข้าใจถึงแก่นของโครงการพระราชดำริ ที่มีเป้าหมายเพื่อ “ให้ชาวบ้านพ้นจากความอดอยาก หมดหนี้สิน พ้นความยากจน และนำไปสู่การลดช่องว่างระหว่างเมือง กับ ชนบท”
- วิธีปฏิบัติงานในพื้นที่ ข้าราชการต้องไม่ชี้นิ้วสั่ง ไม่คิดว่าเป็นนายชาวบ้าน เพื่อลดช่องว่างของราชการกับราษฎร ทำงานแบบบูรณาการเชื่อมโยงงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่ทำงานเป็นแท่ง ลงทำงานร่วมกันในพื้นที่หมู่บ้าน
- แนวทางการทำงานที่สำคัญ หน่วยงานราชการต้องเข้าไปเรียนรู้ รับฟังปัญหาและความต้องการของชาวบ้านที่แท้จริง
- การทำงานพัฒนาต้องมีความพร้อมทั้งราชการและชาวบ้าน ถ้าไม่พร้อมไม่ทำ

- เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงบรรยายหลักการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริว่า **"...ให้ถามชาวบ้านในพื้นที่ก่อนว่ามีความต้องการอย่างไร แบบไหน ถ้ายังไม่มีความรู้ ก็ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ผู้มีความรู้สามารถเผยแพร่สิ่งที่ตนรู้ ให้ยกย่องปราชญ์ในพื้นที่..." "...ทำให้ทุกคนตั้งใจทำงาน โดยคิดว่าเป็นเรื่องที่เขาคิดเอง เป็นความคิดที่เกิดจากความคิดเขา ถ้าไม่เช่นนั้นจะไม่สำเร็จ..."**

แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

๑ เตรียมการก่อนลงพื้นที่ทำงานในหมู่บ้าน

- แต่งตั้งทีมปฏิบัติงานระดับจังหวัด
- แต่งตั้งทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ
- ทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอศึกษาข้อมูลเบื้องต้นร่วมกัน

๒ ก่อนประชุมชาวบ้าน

- จังหวัดจัดประชุมทำความเข้าใจของทีมปฏิบัติงานระดับจังหวัดและอำเภอ

๓ ประชุมชาวบ้านครั้งแรก

- ทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอจัดประชุมชาวบ้าน
  - เรียนรู้กับชาวบ้าน
  - ชาวบ้านร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเป็นเจ้าของ
  - ชาวบ้านเห็นประโยชน์พร้อมเสียสละ ชาวบ้านไม่พร้อม ไม่ทำ

๔ นัดหมายผู้นำชุมชน และ อสพ. เพื่อเตรียมการสำรวจข้อมูล

- ร่วมกันปรับแบบสำรวจข้อมูลให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม

๕ สำรวจข้อมูลด้านเศรษฐกิจ-สังคมโดยใช้แบบสำรวจ และเดินกายภาพ

๖ วิเคราะห์ข้อมูลและจัดรูปแบบการนำเสนอข้อมูลให้ชุมชน

๗ คืนข้อมูล ระดมปัญหาและความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญ

๘ จัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

- แผนการแก้ไขปัญหาเร่งด่วน (Quick win) เพื่อสร้างความเชื่อ ความศรัทธา
- แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ ฉบับสมบูรณ์

- หัวหน้าส่วนราชการต้องมีความเข้าใจวิธีทำงานตามแผนพัฒนาชนบทฯ โดยเฉพาะข้าราชการในทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ ต้องเข้าพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เป็นงานแก้ไขปัญหาที่ใช้เวลายากลำบาก หัวหน้าส่วนราชการควรมีคำสั่งมอบหมายให้ปฏิบัติงานเป็นภารกิจปกติ เพื่อให้ได้รับสิทธิเหมือนข้าราชการอื่น ๆ *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๒)*

ปัจจัยความสำเร็จ

๑) ทำงานเป็นทีม ไม่ยึดภารกิจหน่วยงาน หรือตำแหน่ง แต่สามารถบูรณาการและทำงานแทนกันได้

๒) มีข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องในหมู่บ้าน

บ้านห้วยปุก ต.สะเนียน อ.เมือง จ.น่าน

สรุปข้อ ๒.๑ การประชุมทีมปฏิบัติงานจังหวัด / อำเภอ

- เข้าใจเป้าหมายโครงการพระราชดำริ เพื่อ “ให้ชาวบ้านพ้นจากความอดอยาก หมดหนี้สิน พ้นความยากจน”
- นำองค์ความรู้ ๖ มิติ หลักการทรงงาน ๒๓ ข้อ หลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ประยุกต์ตามภูมิสังคม
- ทีมราชการต้องเข้าไปเรียนรู้ รับฟังปัญหาและความต้องการของชาวบ้านที่แท้จริง ไม่ใช่ชี้นิ้วสั่ง
- การทำงานพัฒนาต้องพร้อมทั้งทีมราชการและชาวบ้าน ถ้าไม่พร้อมไม่ทำ

๒.๒ ขั้นตอนเตรียมการก่อนลงพื้นที่ทำงานในหมู่บ้านและก่อนประชุมชาวบ้าน

- ทีมปฏิบัติงานอำเภอตกลงวิธีการลงพื้นที่ร่วมกัน เพื่อศึกษาเรื่องของน้ำ ดิน ป่า เกษตร และสภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้าน ประกอบด้วย นายอำเภอ ชลประทานฯ เกษตรฯ ประมงฯ ปศุสัตว์ฯ หน่วยงานสังกัดป่าไม้ อุทยานในพื้นที่ รวมทั้ง อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาอำเภอ

กศน. สาธารณสุข ครูเด็กเล็ก เพื่อแบ่งมอบหน้าที่ความรับผิดชอบให้เห็นภาพความเชื่อมโยงทั้งสภาพภูมิประเทศ สภาพความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต ฯลฯ ตัวอย่าง จังหวัดน่าน บ้านยอด ฝายห้วยจี๋บน พบปัญหาตะกอนเต็มหน้าฝาย อุดระบบท่อ ตัดระบบท่อเดิม ทำที่ระบายทราย วาล์วปิดเปิด และเปลี่ยนท่อส่งน้ำใหม่ พบปัญหาเกิดโรคสุกรตายเฉียบพลัน ระบาดปศุสัตว์จังหวัดและปศุสัตว์อำเภอลงพื้นที่ออกหน่วยรักษา ฉีดวัคซีนให้ สามารถสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา จากชาวบ้าน (หนังสือที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๒)

กลุ่มผู้ใช้น้ำฝายห้วยจี๋ บ.บ้านยอด จำนวน ๘ ราย ช่วยกันขุดลอกหน้าฝาย ทำที่ระบายทราย ปรับระบบท่อสู่พื้นที่เกษตร ๕๓ ไร่ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ทำให้เห็นประโยชน์และเกิดความศรัทธาขึ้น

พบปัญหาเรื่องสัตว์ตายในพื้นที่ ปศุสัตว์จังหวัดร่วมกับปศุสัตว์อำเภอลงพื้นที่ออกหน่วยให้บริการรักษาสัตว์ และอบรมความรู้เรื่องการทำวัคซีนและการรักษาสัตว์เบื้องต้นให้ชาวบ้าน เพื่อป้องกันโรคระบาดและลดอัตราการตายของสัตว์ได้

- การทำงานเมื่อ “ใจพร้อม” ก่อนต้องมาเป็นอันดับหนึ่ง เสียสละเวลาเป็นอย่างมาก ไม่อย่างนั้นงานจะสำเร็จไม่ได้ ต้องมีความ “เชื่อมั่น” ว่าการนำองค์ความรู้สืบสานแนวพระราชดำริมาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้านนั้น เป็นประโยชน์และสามารถแก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้จริง เพื่อเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยไม่คิดว่าเป็นการเพิ่มภาระหน่วยงานราชการแต่อย่างใด

(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๕)

เรียนรู้กับชุมชน บุคคล สถานที่ ประเพณี วัฒนธรรม

ผู้นำจิตวิญญาณร่วมพิธีเลี้ยงผีตนหลวง ต.ขุนน่าน

เข้าพบพระนักพัฒนา เชื่อมภาคีอบรมจิตใจ วัดพระเนตร

พิธีเกี่ยวข้าวนาแรก บ.น้ำป๊าก

กวายทานผ้าป่าสามัคคีในงานทำบุญปีใหม่ บ.ยอด

บ.ห้วยหาด

เรียนรู้กระบวนการร่วมกัน เช่น เดินสังเกตกายภาพของชุมชน

เรียนรู้กระบวนการร่วมกัน เช่น เดินสังเกตกายภาพของชุมชน

สรุปข้อ ๒.๒ การลงพื้นที่ทำงานในหมู่บ้าน

- ทีมงานต้องมี " ใจพร้อม " มีความ " เชื่อมั่น " ว่าจะนำองค์ความรู้สืบสานแนวพระราชดำริ เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน
- ทีมปฏิบัติงานอำเภอลงพื้นที่ร่วมกัน เพื่อศึกษาเรื่องของ น้ำ ดิน ป่า เกษตร และสภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้าน
- เข้าพื้นอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นงานแก้ปัญหาที่ใช้เวลา ยากลำบาก และต้องอดทน

๒.๓ ขั้นตอนทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอลงพื้นที่ทำงานในหมู่บ้าน : ประชุมชาวบ้านครั้งแรก

- พูดคุยวัตถุประสงค์การทำงานตามแผนพัฒนาชนบทฯ เรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้านหารือปัญหาที่แท้จริงของหมู่บ้านเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นมาก ๆ ด้วยการตั้งคำถามรับฟังมากกว่าการพูดนำ *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๖)*
- บอกประโยชน์ของการลงเก็บข้อมูลเศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และเดินสำรวจกายภาพ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริงเป็นภาพรวมของหมู่บ้าน *(หนังสือที่ มท. ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๗)*

บ้านสะเกิน

บ.ห้วยปูก

บ.น้ำป้าก

สร้างความเข้าใจ

ทีมปฏิบัติการระดับพื้นที่ชี้แจงทำความเข้าใจแนวทางการทำงาน ชาวบ้านเข้าร่วมหลังคาเรือนละ ๑ คน อย่างน้อยร้อยละ ๗๐ ในหมู่บ้าน เพราะอาจออกไปทำงานนอกพื้นที่

- สร้างความมั่นใจ ว่าจะทำงานอยู่ประจำอย่างต่อเนื่อง และเข้ามาทำงานพร้อม ๆ กันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านจะเชื่อถือศรัทธา *(หนังสือ ที่ มท. ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๗)*

สรุปข้อ ๒.๓ การทำงานในหมู่บ้านและการประชุมชาวบ้าน

- พูดคุยวัตถุประสงค์การทำงานแผนพัฒนาชนบท ฯ ที่แตกต่างจากแผนอื่น
- ให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น ด้วยการตั้งคำถาม รับฟังมากกว่าการพูดนำ
- บอกประโยชน์การเก็บข้อมูลเศรษฐกิจ – สังคม เพื่อเป็นข้อมูลของหมู่บ้าน
- สร้างความมั่นใจว่าจะทำงานอย่างต่อเนื่อง และหน่วยงานเข้ามาทำงานพร้อมๆ กัน ชาวบ้านจะเชื่อถือ ศรัทธา

๒.๔ ขั้นตอนการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจสังคมและการเดินสำรวจพื้นที่

- ทำความเข้าใจแบบสำรวจเศรษฐกิจสังคมกับทีมราชการอำเภอ ผู้นำท้องที่อาสาสมัครของหน่วยงาน เช่น อสม. ชาวบ้านที่เคยเก็บข้อมูลของหน่วยงาน กรรมการหมู่บ้านปรับแบบสำรวจให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เช่น หน่วยนับของผลผลิตการเกษตร การใช้ประโยชน์จากป่า ฯลฯ *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๘-๙)* ในการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจะใช้

ข้อมูลมือ ๒ ของส่วนราชการในพื้นที่ดูแลเป็น ฐานการวิเคราะห์ หากขาดข้อมูลไหน จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลมาให้ครบและหลังจากมีการพัฒนาเสร็จในรอบปีจะมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอีกครั้งทุกครัวเรือนเพื่อใช้เปรียบเทียบผลการดำเนินงาน

- นัดหมายเวลาเริ่มทำงาน ผู้รับผิดชอบ เป้าหมายรายวัน และกำหนดแล้วเสร็จ โดยแบ่งเป็นทีมแยกตามกลุ่มบ้าน/คุ้มบ้าน และมีการนัดหมายให้ชาวบ้านเตรียมตัวล่วงหน้าไม่ให้เสียเวลา *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๙)*

ทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอทำความเข้าใจแบบสำรวจเศรษฐกิจ สังคม ปรับให้เหมาะสมกับพื้นที่และเดินสำรวจรายครัวเรือน

- ทีมปฏิบัติงานอำเภอ ลงเดินสำรวจกายภาพด้วยกัน ได้แก่ ***ป่าไม้*** : สภาพป่า ความหลากหลาย ทางชีวภาพ พันธุ์ไม้ ความหนาแน่น ขนาดต้นไม้ บริเวณ ป่าชุมชน ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์เก็บเห็ด หน่อไม้ แนวเขตพื้นที่อนุรักษ์ เช่น เขตอุทยาน ป่าต้นน้ำ ป้องกันการบุกรุกทำลายป่า และพื้นป่าใช้สอย ***แหล่งน้ำต้นทุน*** : สำรวจลำห้วย ฝาย ถังเก็บน้ำแนวท่อเดิมที่ต้องปรับปรุง วัดปริมาณน้ำไหลฤดูฝน/หนาว วิธีส่งน้ำเข้าแปลงเกษตร พื้นที่รับน้ำในปัจจุบันระดับความสูง ***สำรวจแปลงที่ดินทำกิน*** : จับพิกัดขอบเขตแปลงแต่ละครอบครัว ชนิดของพืชที่ปลูก ตรวจสอบคุณสมบัติของดิน จัดทำแผนผังหมู่บ้าน *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑๐-๑๑)*

คณะทำงานด้านการบริหารจัดการน้ำ

คณะทำงานด้านการกำหนดแนวเขตที่ดิน

องค์ประกอบ กรมป่าไม้ กรมอุทยาน ปกครอง ท้องที่ ท้องถิ่น ก่อนปฏิบัติงานต้องชี้แจงขั้นตอนการทำงานแก่ทีมสำรวจและผู้นำชุมชน

- เพื่อให้รู้แนวเขตที่ทำกิน อยู่อาศัย ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์ เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาบุกรุกป่า
- รู้ขนาดพื้นที่ ผู้ครอบครองตามข้อเท็จจริง **ไม่ใช่การออกเอกสารสิทธิ์**
- เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนการพัฒนา เช่น การบริหารจัดการน้ำ การปรับปรุงดิน การวางแผนการเกษตร การปลูกป่าเศรษฐกิจเสริมเป็นรายได้สู่ความยั่งยืน
- เจ้าหน้าที่ร่วมเดินสำรวจกับชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ทำกินและแปลงข้างเคียง

วิธีการสำรวจแนวเขตที่ดิน

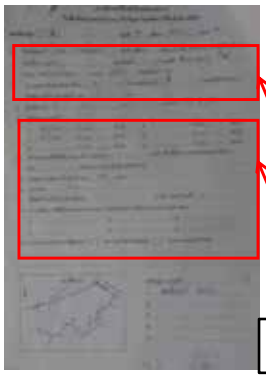

ข้อมูลเจ้าของแปลง

ข้อมูลลักษณะแปลง

เอกสารการสำรวจ

ตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแนวเขตที่ทำกิน

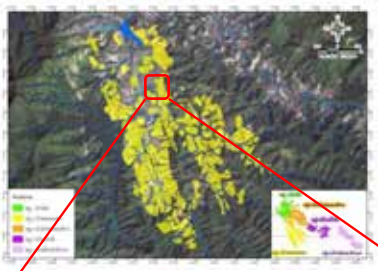

วันที่สำรวจ	๑๔ พ.ค. ๕๖
รหัสแปลง	KA๙๗
ชื่อ-สกุล	นายพระป่วย มดแดง
เลขบัตรประชาชน	๕ ๖๑๐๖ ๐๐๐๐๕ ๗๓ ๔
ที่อยู่	เลขที่ ๒๒ หมู่ ๒ ต.แก่นมะกรูด อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี
พิกัดที่ตั้งแปลง	๕๓๑๐๕๓ E ๑๖๗๒๗๐๘ N
ระดับความสูง (ม.รทก)	๔๑๑
การใช้ประโยชน์ที่ดิน	ข้าวโพด มะละกอ

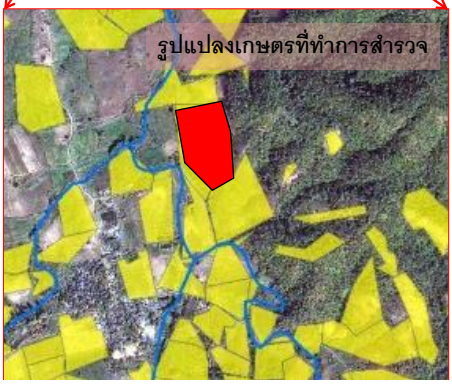

ถ่ายรูปเจ้าแปลงพร้อมทำทะเบียนการใช้ประโยชน์ที่ดิน

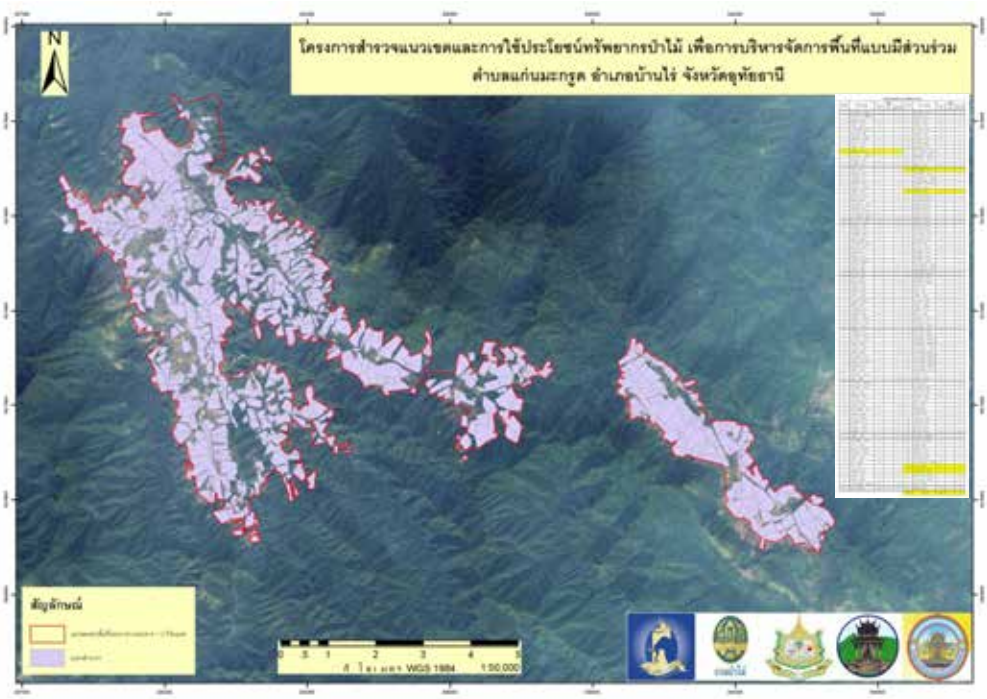

การสรุปผลและรายงานการสำรวจแนวเขตพื้นที่ทำกิน

ป่าไม้ อุทยาน ปกครอง กำนัน ผญบ สรุปงาน แลกเปลี่ยนประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ

สรุปข้อ ๒.๔ การสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจ – สังคม และการเดินสำรวจพื้นที่

- ทำความเข้าใจแบบสำรวจเศรษฐกิจสังคม และปรับให้เข้ากับสภาพพื้นที่
- นัดหมายเวลาชาวบ้านล่วงหน้า ไม่ให้รอเสียเวลา
- แบ่งทีมผู้รับผิดชอบ มีเป้าหมายรายวัน แยกทีมตามกลุ่มบ้าน/คุ้มบ้าน
- ลงเดินสำรวจกายภาพด้วยกัน ได้แก่ ป่าไม้ แหล่งน้ำต้นทุน สำรวจแปลงที่ดินทำกิน ฯลฯ
- สรุปงานเสนอผู้ว่าฯ อธิบดีกรมป่าไม้ กรมอุทยาน กรมชลฯ กรมทรัพยากรน้ำ ฯลฯ

๒.๕ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการคืนข้อมูล วิธีระดมความคิดค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริง และจัดลำดับความสำคัญ

- ให้นำข้อมูลที่จัดเก็บรายครัวเรือนมาวิเคราะห์เป็นภาพรวมของหมู่บ้าน เช่น รายได้ หนี้สิน เงินออม และข้อมูลจากการเดินสำรวจพื้นที่ และระบุปัญหาเบื้องต้น การนำเสนอข้อมูลแบบง่ายให้ชาวบ้านเข้าใจ และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านตั้งคำถาม และแสดงความคิดเห็น *(หนังสือที่ มท. ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑๑)*

- การคืนข้อมูล ตรวจทานข้อมูล สรุปปัญหา และจัดเรียงความสำคัญตามองค์ความรู้ ๖ มิติ มีชาวบ้านไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐ ของครัวเรือนในหมู่บ้านเข้าร่วม และเป็นสมาชิกในครัวเรือนที่สามารถตัดสินใจแทนได้*(หนังสือที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑๒)*

- ก่อนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา อาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ชาวบ้านกล้าแสดงความคิดเห็นสอบทานความถูกต้องของข้อมูล *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑๓)*

- ตรวจสอบบันทึกการประชุมมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลกายภาพ ขั้นตอนการนำเสนอ มีรายงานที่ชาวบ้านที่ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ตั้งคำถามและข้อเสนอ ข้อสรุปปัญหาร่วมของหมู่บ้าน และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ๖ มิติ *(หนังสือที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ วันที่ ๒๒ ส.ค. ๕๖ หน้า ๓)*

ข้อมูลเฉลี่ย	บาท / ครัวเรือน
รายได้	๑๙,๑๐๓
ค่าใช้จ่าย	๔๕,๒๓๗
หนี้สิน	๑๔,๕๘๖
เงินออม	๑,๐๕๘
ทรัพย์สิน	๓๑,๕๐๖

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ
ปี ๒๕๕๔

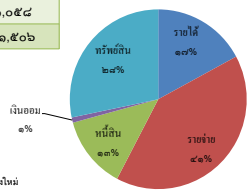

ที่มา : อสพ. บ้านฉมแรด อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

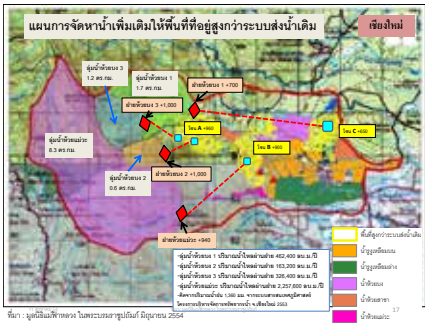

ที่มา : มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ มิถุนายน 2554

วิเคราะห์ข้อมูล

ทีมปฏิบัติงานอำเภอวิเคราะห์ข้อมูล เตรียมประชุมชาวบ้านเพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

- <u>ข้อมูลตามแบบสำรวจเศรษฐกิจ สังคม</u> เช่น รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ทรัพย์สิน และข้อมูลอื่น ๆ เป็นภาพรวมหมู่บ้านอาจแสดงรูปของตัวเลข กราฟ ภาษาที่ชาวบ้านเข้าใจง่าย
- <u>ข้อมูลจากการสำรวจกายภาพ</u> ได้แก่ ป่าไม้ เส้นทางน้ำ ฝายและแนวท่อเดิม ปริมาณการไหลของน้ำ ความเร็วของน้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ฯลฯ อาจแสดงในรูปแผนที่ ๓ มิติ
- <u>ประเมินว่าชาวบ้านมีความเข้าใจและพร้อมที่จะร่วมลงมือกับทีมหรือยัง</u> หากยังให้ย้อนกลับไปทำความเข้าใจใหม่ โดยไม่ต้องเร่งรีบคืนข้อมูล

นายอำเภอนัดหมายชาวบ้าน
จำนวน ๑๑๐ คน(บ.ต้าม)

ชาวบ้านตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและปัญหาที่แท้จริง พร้อมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ตารางสรุปการวิเคราะห์-ประเมินผล

สภาพปัญหา	หมู่บ้าน (%)		
	ยอด	ผาหลัก	น้ำเกาะ
ดิน	๒๐	๑๖	๗
น้ำ	๒๔	๒๘	๒๖
การเกษตร	๑๑	๑๕	๓๖
สิ่งแวดล้อม	๖	๙	๑๐
หนี้สิน	๒๙	๒๕	๑๔
ประเพณี สุขภาพ	๑๐	๔	๖

หมายเหตุ:ลำดับความต้องการจากมากไปหาน้อย

๖ ๕ ๔ ๓ ๒ ๑

* อ้างอิงจากการเก็บข้อมูลโดยทีมงานปิดทองหลังพระฯ จ.น่าน เมื่อ มี.ค. พ.ศ.๒๕๕๓

สรุปข้อ ๒.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล คืนข้อมูล ระดมความคิด ค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริง

- นำข้อมูลที่จัดเก็บรายครัวเรือนมาวิเคราะห์เป็นภาพรวมหมู่บ้าน เช่น รายได้ หนี้สิน เงินออม และข้อมูลจากการเดินสำรวจพื้นที่ ฯ
- การคืนข้อมูล ตรวจทานความถูกต้อง สรุปปัญหา แบ่งเป็นกลุ่มย่อยให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น
- มีการบันทึกการประชุม ประเด็นที่ชาวบ้านตรวจสอบความถูกต้อง/ให้ข้อมูลเพิ่ม คำถาม และข้อเสนอแนะ
- ประเมินว่าชาวบ้านเข้าใจและพร้อมที่จะร่วมลงมือพัฒนากับทีม

๒.๖ ขั้นตอนจัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

- การประชุมชาวบ้านโดยนำปัญหาและความต้องการที่แท้จริงมาจัดทำแผนพัฒนาชนบทฯ ชาวบ้านร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเห็นประโยชน์ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อร่วมลงมือทำกับหน่วยงานราชการ/ท้องถิ่นในทุกกิจกรรม *(ในหนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑๔)*

โดยครอบคลุมมิติต่างๆ ดังนี้

- ***มิติน้ำ*** *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ วันที่ ๒๒ ส.ค. ๕๖ หน้า ๔)*

หลักคิด : เพื่อให้มีน้ำทำการเกษตรตลอดทั้งปี ใช้พื้นที่เพาะปลูกลดลง ไม่บุกรุกป่า

หลักปฏิบัติ :

๑. การสร้างฝายอนุรักษ์ เพื่อกักเก็บน้ำและชะลอความชุ่มชื้นป้องกันดินโคลนถล่ม

๒. การสร้างฝายเกษตร และบ่อพวง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง เลี้ยงปลา

๓. การส่งน้ำด้วยระบบท่อหรือลำเหมืองไปยังแปลงเกษตร (หน่วยงาน: หน่วยจัดการต้นน้ำฯ อุทยานฯ สำนักบริหารจัดการป่าไม้ฯ ทสจ. ต้องมาคิดร่วมกัน)

ผลลัพธ์ : ชาวบ้านสามารถรวมกลุ่มบริหารจัดการน้ำ ซ่อมแซม บำรุงรักษาได้เอง พื้นที่ทำการเกษตรลดลงจากการพัฒนาระบบน้ำ เพราะเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสานและต้องดูแลเอาใจใส่แปลง แต่ได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้น จากเดิมทำเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว

- ***มิติดิน*** *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ วันที่ ๒๒ ส.ค. ๕๖ หน้า ๔)*

หลักคิด : การปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก และขุดนาขั้นบันได เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวลดการทำไร่เลื่อนลอย และการบุกรุกป่า

หลักปฏิบัติ : ตรวจวิเคราะห์ดินทั้งก่อนและหลังการปลูกพืช เพื่อวิเคราะห์ธาตุอาหาร และปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับชนิดของพืชที่ชาวบ้านต้องการปลูกข้าว พืชหลังนา พืชก่อนนา

- ***มิติเกษตร*** *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ วันที่ ๒๒ ส.ค. ๕๖ หน้า ๕)*

หลักคิด : การทำเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและฤดูกาล เพื่อเป็นแหล่งอาหาร ลดรายจ่ายจากการซื้ออาหารจากภายนอก ลดต้นทุนการผลิต ลดความเสี่ยง ผสมผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การเลี้ยงสัตว์ต้องมีแหล่งอาหารสัตว์ในพื้นที่เลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร และเป็นที่ต้องการของตลาด

หลักปฏิบัติ : มีโมเดลฟาร์มตามแนวพระราชดำริ เกษตรผสมผสาน และฟาร์มตัวอย่าง อันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยนำชาวบ้านไปเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ เมื่อกลับมาจึงพิจารณาเลือกโมเดล ที่เหมาะสมกับพื้นที่พร้อมกับจัดทำแผนการผลิตบนกระดาษ รู้ต้นทุน ปัจจัยการผลิต รายได้ที่ชาวบ้านจะได้รับรายสัปดาห์ รายเดือน รายปี

- ***มิติป่า*** *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ วันที่ ๒๒ ส.ค. ๕๖ หน้า ๕)*

หลักคิด : การปลูกป่าให้สามารถกักเก็บน้ำ ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน โดยเฉพาะป่าเศรษฐกิจจะสร้างรายได้ให้แก่คนในพื้นที่ระยะยาว คนจึงมาช่วยกันดูแลป่า เพราะเป็นแหล่งรายได้ ไม่บุกรุกทำลายป่า พร้อมที่จะช่วยป้องกันไฟป่าและดูแลรักษาผืนป่า เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง

- **มิติทางสังคม** *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ วันที่ ๒๒ ส.ค. ๕๖ หน้า ๕)*

  หลักคิด : ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง และมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ทั่วถึงเป็นธรรม ตรวจสอบได้

  หลักปฏิบัติ : การตั้งกลุ่มและกองทุนให้ชาวบ้านบริหารจัดการเอง ประกอบด้วย คณะกรรมการกองทุน บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ ระเบียบกองทุน การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การประชุมกองทุนเพื่อรายงานผลการดำเนินงาน มีกิจกรรมต่อเนื่อง การเชื่อมโยงระหว่างกองทุนหนึ่งกับกองทุนอื่นๆ สมาชิกและผู้รับประโยชน์จากกองทุนเทียบกับครัวเรือนทั้งหมด

ประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากการพัฒนา “ชาวบ้านได้อะไร”

อ.ท่าวังผา : บ.พ่อ บ.ฮวก ปรับปรุงฝายการเกษตร ๒ ตัว

เริ่มดำเนินการในเดือน ธ.ค. ๕๖ ซึ่งเกิดจากการจัดกิจกรรมผ้า...ป่าสามัคคี ที่บ้านเชียงแลทางกลุ่มลุ่มน้ำริมจึงขับเคลื่อนและดำเนินการ โดยใช้กระบวนการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตามแนวทางของโครงการฯ

ประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับจากการพัฒนา

- **ปรับปรุงฝายบ้านฮวก** ช่วยลดการตัดไม้เนื้อแข็งขนาด ๔-๖ นิ้ว ปีละประมาณ ๒,๐๐๐ ต้น นาข้าวและพืชหลังนา ได้รับน้ำ ๑๘๖ไร่ ๘๖ ครัวเรือน สวนไม้ผลและไม้เศรษฐกิจที่รับน้ำจากลำเหมือง ๔๕ไร่ ๕ ครัวเรือน
- **ปรับปรุงฝายบ้านพ่อ** มีพื้นที่รับน้ำ ๔,๑๘๑ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ๔ ตำบล (ต.แสนทอง ต.บ้านริม ต.นาเดา ต.ปูคา)รวม ๑๔หมู่บ้าน ๒,๗๕๐ ครัวเรือน มีการปลูกพืชหลังนาเช่น ข้าวโพด ยาสูบ

สภาพฝายที่จะดำเนินการปรับปรุง

สรุป ประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากการพัฒนาระบบน้ำ

บ้านฮวก ต.แสนทอง อ.ท่าวังผา จ.น่าน

ลงมือทำ ๘๒ วัน

สภาพเดิม :ต้องตัดไม้มาซ่อมแซมฝายปีละ ๒,๐๐๐ ต้น ใช้แรงงานในการตัดไม้ครั้งละ ๘๖ แรง ใช้เวลาซ่อมครั้งละ ๑๖ วัน

รายได้ก่อนพัฒนาระบบน้ำ

พื้นที่	พื้นที่รับน้ำ (ไร่)	ผลผลิต (กก.ต่อไร่)	รายได้ (บาทต่อไร่)	รายได้รวม (บาท)
นา	๑๘๖	๘๘๐	๑๐,๕๖๐	๑,๙๖๔,๑๖๐
พืชหลังนา	๗๓	๗๖๖	๖,๑๒๙	๕๖๙,๙๐๔
รวม				๒,๕๓๔,๐๖๔

ชาวบ้านลงแรง ๑,๓๕๒ แรงคิดเป็น ๔๐๕,๖๐๐ บาท

งบประมาณใช้จริง ๕๘๒,๓๐๗ บาท

รายได้หลังพัฒนาระบบน้ำ

พื้นที่	พื้นที่รับน้ำ (ไร่)	ผลผลิต (กก.ต่อไร่)	รายได้ (บาทต่อไร่)	รายได้รวม (บาท)
นา	๑๘๖	๘๘๐	๑๐,๕๖๐	๑,๙๖๔,๑๖๐
พืชหลังนาเดิม	๗๓	๑,๕๐๐	๑๒,๐๐๐	๑,๑๑๖,๐๐๐
พืชหลังนาใหม่				
ผักกาดเขียวปลี	๔	๑,๕๐๐	๑๐,๕๐๐	๔๒,๐๐๐
ข้าวโพด	๑๕	๘๐๐	๖,๔๐๐	๙๖,๐๐๐
รวม				๓,๒๑๔,๑๖๐

ประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับ

- ประหยัดค่าไม้ซ่อมฝายคิดเป็นมูลค่าปีละ ๔๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี
- ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำเกษตร(ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น ปลูกพืช ผัก) ปีละ ๖๘๔,๐๙๖ บาท
- ลดค่าแรงงานในการซ่อมแซมฝายปีละ ๔๐๕,๖๐๐ บาท

ปลูกพืชผัก บนกระดาษ ก่อนปลูกจริง

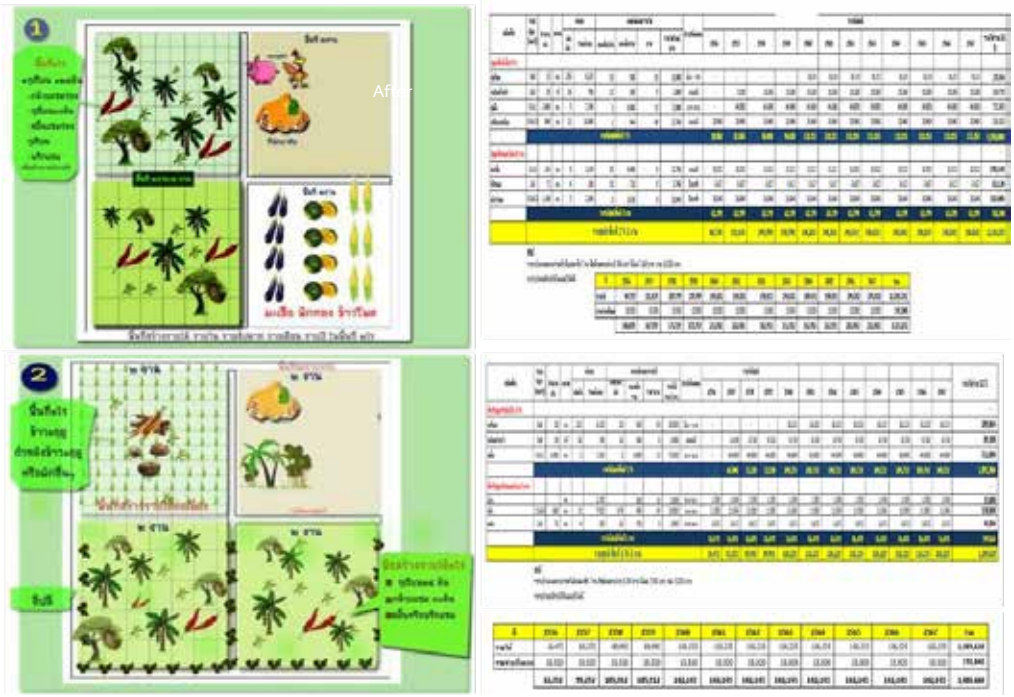

สรุป ประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากการพัฒนาระบบน้ำ

การตรวจติดตามแผนพัฒนาชนบทฯ มีรูปแบบดังนี้

๑) แผนพัฒนาชนบทฯ เพื่อแก้ไขปัญหาในระยะเร่งด่วน (quick win) สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้กับชาวบ้าน (หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑๓) ตัวอย่างกรณีการปลูกผักร่วมกันของชาวบ้าน บ้านโป่งลึกบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี จากการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม ชาวบ้านมีรายจ่ายที่ต้องการซื้อผัก อาหารกิน ปีละ ๗ แสนกว่าบาท จึงได้มีการลดรายจ่ายโดยการถ่ายทอดความรู้การทำแปลง การยกแปลง การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย การทำสารไล่แมลง การแบ่งปันซึ่งกันและกัน ทำให้ชาวบ้านสามารถปลูกผักกินเอง ไม่ต้องซื้อผักกิน (ผักบุ้ง กวางตุ้ง มะเขือ พริก และถั่ว) ในช่วง ๓ เดือน คิดมูลค่าผักที่ชาวบ้านนำไปรับประทาน ๗๐ ครอบครัว ประมาณ ๔ หมื่นบาท

๒) แผนพัฒนาชนบทฯ ประจำปี มีกิจกรรมและรูปแบบรายการที่แบ่งบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบ งบประมาณของหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ และชาวบ้านร่วมทำในทุกกิจกรรม เพื่อให้ชาวบ้านรู้วิธีการซ่อม การบำรุงรักษา และการบริหารจัดการเองได้ในระยะยาว ซึ่งวิธีการจ้างเหมาเป็นข้อยกเว้นใช้เทคโนโลยีที่เหมาะกับพื้นที่ ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด (หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑๔)

อำเภอ บ่อเกลือ บ้านบ่อหยวกใต้ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน สร้างฝายน้ำเพื่อการเกษตร ๒ ตัว ดำเนินการเสร็จแล้ว ๑ ตัว และอยู่ช่วงดำเนินการ ๙๐% จำนวน ๑ ตัว วิธีการคือไม่มีการจ้างเหมา ชาวบ้านเป็นแรงในการสร้าง หลังจากมีระบบน้ำชาวบ้านคืนพื้นที่ทำกินเดิมที่อยู่บนภูเขาให้เป็นป่าชุมชนโดยใช้แผนที่ มาตราส่วน ๑:๔,๐๐๐

สิ่งที่ชาวบ้านได้รับหลังสร้างฝาย

ชาวบ้านมีรายได้เพิ่ม
(ทำเกษตร ปลูก พริก ผักกาด)
๗๗๙,๒๒๐ บาทต่อปี

ประหยัดค่าแรงงานซ่อมแซมฝาย
๑๐๘,๐๐๐ บาทต่อปี

ลดค่าไม้ซ่อมฝายปีละ ๒,๐๐๐ เล่ม
คิดเป็นมูลค่าปีละ
๙๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี

บ้านบ่อหยวกใต้	ก่อนทำการสร้างฝายชาวบ้านมีข้อตกลงคืนพื้นที่ทำกินเดิมเพื่อเป็นป่าชุมชน จำนวน ๓๘๑ ไร่ ๒๗ ราย หลังจากมีการพัฒนาระบบน้ำในพื้นที่(สร้างฝายน้ำแคะ)ชาวบ้านเห็นประโยชน์จึงได้ร่วมกันคืนพื้นที่ทำกินเดิมเพื่อเป็น ป่าชุมชนเพิ่มอีก จำนวน ๑,๕๐๐ ไร่ ๑๗ ราย **รวมพื้นที่คืนเป็นป่าชุมชน ๑,๘๘๑ ไร่ ๔๔ ราย**

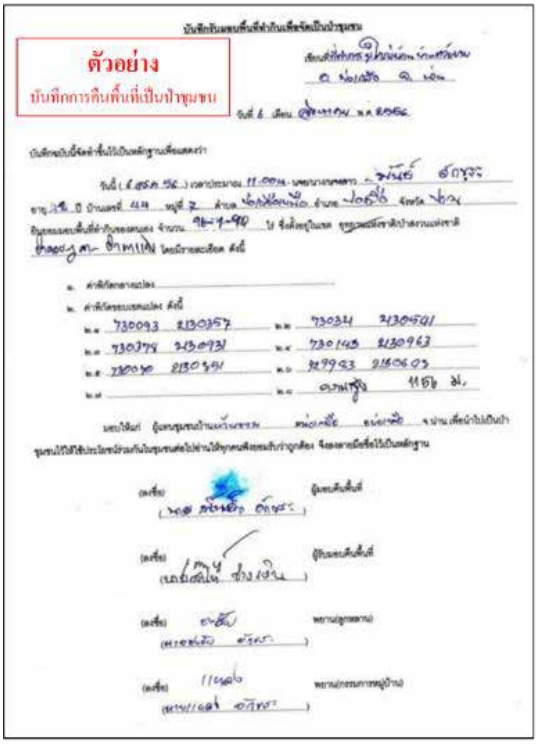

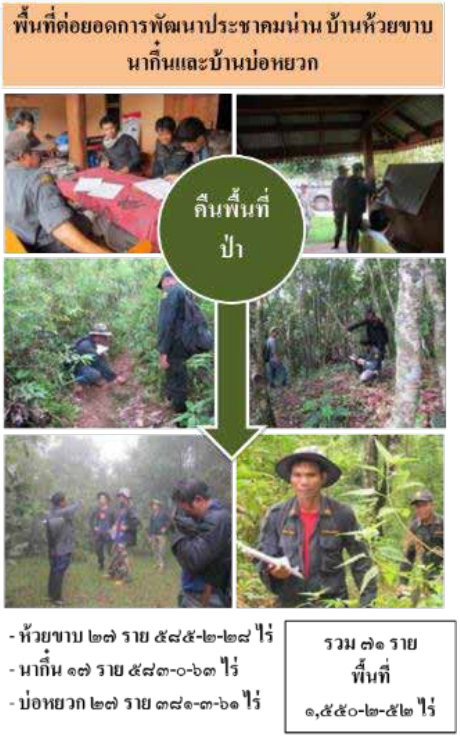

๓) ระบุประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับจากแผนพัฒนาชนบทฯ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม *(หนังสือที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ วันที่ ๒๒ ส.ค. ๕๖ หน้า ๓-๔)* ตัวอย่างเช่น การปรับปรุง ทางระบายน้ำล้นให้เก็บน้ำเพิ่มขึ้น ที่อ่างเก็บน้ำห้วยหมื่น บ้านส้อ-เด่นพัฒนา และปรับปรุงระบบคลองส่งน้ำ เข้าพื้นที่การเกษตร ใช้งบประมาณรวม ๑๓๘,๐๐๐ บาท เพิ่มพื้นที่เกษตรจาก ๑,๕๖๙ ไร่ เป็น ๑,๗๙๐ ไร่ ซ่อมแซมระบบน้ำได้เอง ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้นจาก ๖๙๖,๐๐๐ ลบ.ม. เป็น ๗๓๗,๐๐๐ ลบ.ม. ครอบคลุมพื้นที่ ๔ หมู่บ้าน โดยชาวบ้านสามารถปลูกข้าวได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเมล็ดข้าวไม่ลีบในเดือนที่ฝนทิ้งช่วง เพราะมีน้ำตลอดปีมีการปลูกพืช

หลังนา เช่น แตงกวา ฟักทอง ถั่วเหลือง เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ให้บริษัท ปัจจุบันชาวบ้านมีรายได้เฉลี่ยปีละ ๒๑,๙๑๔,๐๐๐ บาท ทำให้สามารถลดรายจ่ายได้ และเพิ่มรายได้

ร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านเพราะเห็นประโยชน์

เสริมตอม่อเพิ่มปริมาณน้ำในอ่าง

สภาพตอม่อที่สร้างเสร็จ

ตั้งแบบเทปูนคลองส่งน้ำ

ระบบคลองส่งน้ำถึงพื้นที่เกษตร

- หน่วยงานราชการปรับแผนพัฒนาชนบทฯ ตามที่ชาวบ้านเสนอแนะด้วยเหตุผลทางภูมิสังคม และประโยชน์ที่จะได้รับ *(หนังสือ ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ วันที่ ๓๑ ส.ค. ๕๕ หน้า ๑๔)* ตัวอย่าง โครงการพัฒนาแก้มลิงหนองเลิงเปือยฯ ซึ่งโครงการชลประทานกาฬสินธุ์ได้ปรับแบบการขุดลอกเดิม ลึก ๘ เมตร แบ่งเป็น การขุด ๒ ระดับ คือ ขุดลึก ๒ เมตร ทำชานพัก ๔ เมตร และขุดลึกลงอีก ๖ เมตร ซึ่งแบบแผนที่หน่วยงานเสนอสามารถปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของชาวบ้านได้

ชป.กาฬสินธุ์ และ สำนักชลประทานที่ ๖ ขอนแก่น ปรับแบบการขุดลอก ๒ ระดับ คือ รอบหนองลึก ๒ เมตร ทำชานพัก ๔ เมตร เพื่อให้ปลาวางไข่และขุดลึกระดับก้นหนองลึก ๖ เมตร ตามที่ชาวบ้านเสนอ

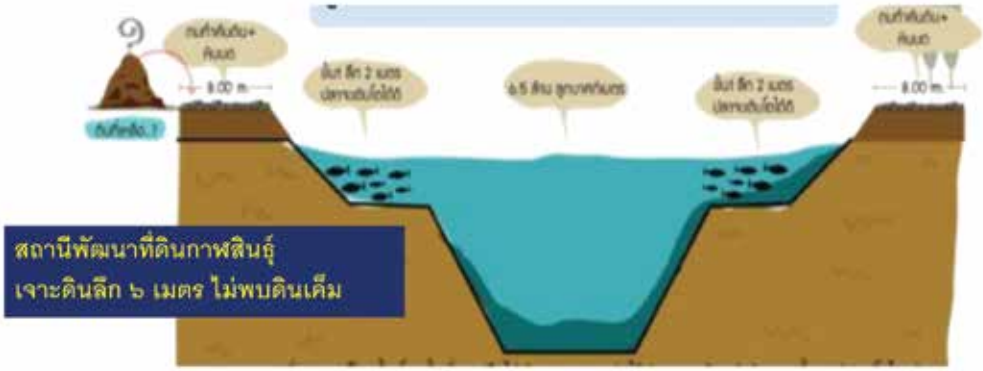

<u>หมายเหตุ</u> : แผนการขุดลอกตามที่ ชป.กาฬสินธุ์ นำเสนอ

ระดับขุดลอก +๑๒๖ ม. ระดับเก็บกัก +๑๓๒ ม.

ปริมาณขุดดิน ๓,๘๖๑,๐๐๐ ลบ.ม. ปริมาณน้ำที่เก็บกัก ๖,๘๓๕,๒๐๐ ลบ.ม.

สรุปข้อ ๒.๖ ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาชนบท ฯ

- หน่วยงานบูรณาการกิจกรรม / โครงการ ร่างแผนพัฒนาชนบทฯ เพื่อแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม
- ชาวบ้านร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเห็นประโยชน์ ลงมือทำและเป็นเจ้าของ
- หลักการทรงงานประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด ชาวบ้านทำได้เอง และดูแลรักษา
- หน่วยงานราชการปรับแผนตามที่ชาวบ้านเสนอแนะ ด้วยเหตุผลทางภูมิสังคม และประโยชน์ที่จะได้รับ

ตัวอย่าง
การเขียนแผนงานโครงการ
ของจังหวัดกาฬสินธุ์
และอุทัยธานี

โครงการพัฒนากิจกรรมต่อเนื่อง จากการขุดลอกแก้มลิงหนองเลิงเปือย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑. หลักการ/เหตุผล

ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ กองทัพบก กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ร่วมกันดำเนินงานโครงการพัฒนาแก้มลิงหนองเลิงเปือย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ เป็นผู้ประสานความร่วมมือให้เกิดการบูรณาการทำงานร่วมกัน มีวัตถุประสงค์หลักที่ต้องการสนองพระราชดำริที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับการพัฒนาไว้เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔ โดยประยุกต์แนวพระราชดำริแก้มลิงเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง ซึ่งเป็นปัญหาหลักอันเป็นความเดือดร้อนของเกษตรกรให้สามารถ ทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี

โครงการพัฒนาแก้มลิงหนองเปือยฯ เริ่มต้นอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานดำเนินงานโครงการพัฒนาแก้มลิงหนองเลิงเปือยฯ เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๖ ซึ่งต่อมาคณะกรรมการสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระสืบสาน แนวพระราชดำริ ได้มีมติการประชุมเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๗ ขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกระทรวงมหาดไทย เพิ่มพื้นที่การดำเนินงาน จังหวัดกาฬสินธุ์ และอุทัยธานีให้อยู่ในแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ และพิจารณาจัดสรรงบประมาณต่อไป โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการอำนวยการระดับจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นหน่วยงานประสานเชื่อมโยงกิจกรรมต่อเนื่องจากการขุดลอกหนองเลิงเปือย

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาเกษตร ประมง ปศุสัตว์ และการพัฒนาอาชีพต่อเนื่องภายหลังจากขุดลอกหนองเลิงเปือย

๒.๒ เพื่อแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม อย่างครบวงจร ตั้งแต่ระดับ อยู่รอด พอเพียง ยั่งยืน โดยการประยุกต์องค์ความรู้ ตามแนวพระราชดำริไปปรับใช้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคม

๒.๓ เพื่อส่งเสริมเกษตรกรให้มีความรู้ ความเข้าใจ แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อาทิ พื้นที่แห้งแล้ง พื้นที่น้ำท่วม ฯลฯ และเรียนรู้การเกษตรผสมผสานที่ปรับเปลี่ยนจากเกษตรเชิงเดี่ยว เป็นเกษตรปราณีตที่ใช้พื้นที่น้อยแต่ให้ผลตอบแทนสูง นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและปัญหาคุณภาพชีวิต

๓. แนวทางการดำเนินงาน

๓.๑ หลักการดำเนินงาน

๓.๑.๑ มองการพัฒนาแบบองค์รวม โดยยึดหลักการองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ ด้านน้ำ โดยการส่งเสริมระบบการกระจายน้ำสู่แปลงนา ด้านดิน โดยการตรวจคุณภาพดินและปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก ด้านเกษตร โดยการพัฒนาอาชีพ ด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง ด้านสิ่งแวดล้อม โดยการปลูกต้นไม้รอบ หนองเลิงเปือย เป็นต้น

๓.๑.๒ บูรณาการทำงานของทุกภาคส่วน ทั้งระดับกระทรวงส่วนกลาง งบยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด งบประมาณปกติของหน่วยงานภารกิจในจังหวัด (Function) งบประมาณ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Area) และเน้นการพัฒนาที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำและร่วมเป็นเจ้าของ

๓.๑.๓ การวัดผลการพัฒนาที่ “ชาวบ้านได้อะไร” กล่าวคือ เมื่อลงทุนเงินงบประมาณของราชการไปแล้ว จะคุ้มทุนที่ชาวบ้านหรือไม่ และ จะได้คืนในปีที่เท่าไหร่

๓.๒ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชนบท

๓.๒.๑ จังหวัดกาฬสินธุ์มีคำสั่งที่ ๙๔๔/๒๕๕๖ วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๖ แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ มีผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์/ผอ.รมน. จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประธานกรรมการคณะกรรมการ/คณะทำงานที่แต่งตั้งมาจากหน่วยงานต่างๆ ครบ ๖ มิติ และภูมิสังคมและทีมปฏิบัติการประกอบด้วย คณะทำงานระดับอำเภอมีท้องที่ ท้องถิ่นและชาวบ้านเข้าร่วม

๓.๒.๒ การประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด ได้มอบหมายภารกิจ การปฏิบัติตามมติที่ประชุม เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการทำงาน จัดทำแผนปฏิบัติงาน และรายงานผล ให้หน่วยงานต้นสังกัดและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง การติดตามสอบถาม การดำเนินงานจากหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด ๒ ครั้ง

๓.๒.๓ การประชุมกรรมการระดับอำเภอ จัดทำรายละเอียดกิจกรรมที่ทำร่วมกัน กำหนดผู้รับผิดชอบกระบวนการทำงานของทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชาวบ้านกำหนดเวลาที่แล้วเสร็จ ผลลัพธ์

ของงาน ในกระบวนการเข้าใจ และเข้าถึง ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและปฏิทินกิจกรรมของชาวบ้าน ๓ ครั้ง

๓.๒.๔ ระหว่างเดือนมิถุนายน – กันยายน ๒๕๕๖ ทีมปฏิบัติการระดับจังหวัดและอำเภอ จัดเวทีประชาคม เพื่อสร้างความเข้าใจของชาวบ้าน จำนวน ๑๘ เวที และ ซ่อม ๖ ครั้ง เนื่องจากชาวบ้านเข้าร่วมประชาคมไม่ถึงร้อยละ ๖๕ ของครัวเรือนในหมู่บ้าน รวมทั้ง การจัดเวทีประชาคมทั้งหมด ๒๔ ครั้ง

๓.๒.๕ ช่วงเดือนกันยายน - พฤศจิกายน ๒๕๕๖ เก็บข้อมูลเศรษฐกิจ - สังคมรายครัวเรือนการเก็บข้อมูลกายภาพ เพื่อให้รู้จริงเกี่ยวกับสภาพน้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพสังคม ความเป็นอยู่ การวิเคราะห์ข้อมูลให้ชาวบ้านได้ตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล โดยให้ชาวบ้านเข้าถึงข้อมูลภาครัฐและมีส่วนร่วมคิด ทำ ตัดสินใจ และร่วมเป็นเจ้าของ

๓.๒.๖ การจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชาวบ้าน เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ เพื่อเป็นการชี้แจงทำความเข้าใจให้ชาวบ้านเข้าใจถึงกิจกรรมการพัฒนาที่กำลังจะเกิดขึ้น และผลที่จะเกิดขึ้นกับชาวบ้านโดยเน้นตอบโจทย์ที่ว่า “ชาวบ้านได้อะไร” พร้อมทั้ง ตอบข้อสงสัยให้เข้าใจในทิศทางเดียวกัน โดยประธานกรรมการสถาบันฯ และผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาจาก การเก็บข้อมูลเศรษฐกิจ-สังคม การเดินกายภาพพร้อมทั้งสรุปสิ่งที่ชาวบ้านจะได้ ดังนี้

<u>สภาพปัญหา</u>

- ปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากและน้ำแล้งในฤดูแล้ง ทำให้ชาวบ้านทำกิจกรรม ทางการเกษตรได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ
- ปัญหาต้นทุนการผลิตและปัญหาด้านสุขภาพ เนื่องจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมี เฉลี่ยประมาณ ๔,๑๐๐ บาทต่อไร่ ผลผลิตข้าวตกต่ำมีแนวโน้มลดลงทุกปี
- ปัญหาด้านอาชีพเนื่องจากการทำนาเพียงอย่างเดียว เมื่อหมดฤดูกาลทำนา ทำให้เกิดการว่างงาน นำไปสู่การย้ายถิ่นฐานการอพยพเข้าทำงานในเมือง เช่น บ้านนาเรียง ต.สามัคคี ต้องทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

<u>ผลที่จะเกิดขึ้น</u>

- หลังจากการขุดลอกแก้มลิงหนองเลิงเปือยฯ จะมีปริมาณต้นทุนน้ำสำหรับทำการเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๓.๕ ล้าน ลบ.ม. เป็น ๖.๘ ล้าน

ลบ.ม. ต่อปี

- พื้นที่รับน้ำจากสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า ๓ สถานี ๕,๙๓๘ ไร่ ในฤดูฝนทิ้งช่วง มีน้ำใช้เต็มที่ ในฤดูแล้งมีน้ำใช้ โดยการปลูกพืชใช้น้ำน้อย
- พื้นที่ถมดิน ๑,๗๒๕ ไร่ ได้รับการบรรเทาปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก และได้รับการปรับสภาพดินด้วยปุ๋ยรองพื้น และปรับโครงสร้างดินด้วยปุ๋ยสั่งตัดรายแปลง
- หน่วยงานเกษตร พัฒนารูปแบบกิจกรรมการเกษตร ประมง ปศุสัตว์ บนพื้นฐานความต้องการและความพร้อมของชาวบ้าน

๓.๒.๗ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ การคัดเลือกชาวบ้านเพื่อเข้าร่วมการพัฒนาคนเริ่มจากชาวบ้านที่สมัครใจและเป็นคนที่ยอมรับของชุมชน ผ่านกระบวนการประชาคมคัดกรองโดยชาวบ้านเอง ตามคุณสมบัติ มีที่ดินทำกิน มีจิตอาสา มีใจใฝ่เรียนรู้ มีความซื่อสัตย์ มีความอดทนและขยันหมั่นเพียร ซึ่งนอกจากชาวบ้านแล้วในเวทีประชาคม จะมีผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำศาสนา ครู หมอ อนามัย ส.อบต. ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพที่อยู่ในชุมชน เข้าร่วมด้วย และมีอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้าร่วมสังเกตุการณ์ โดยเวทีประชาคม ยึดหลักการที่สำคัญคือชาวบ้านที่เข้าร่วมต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ ผ่านเวทีประชาคม คัดเลือกคน ๒๓ เวที มีรายละเอียดกระบวนการดำเนินงานตามรูปด้านล่าง

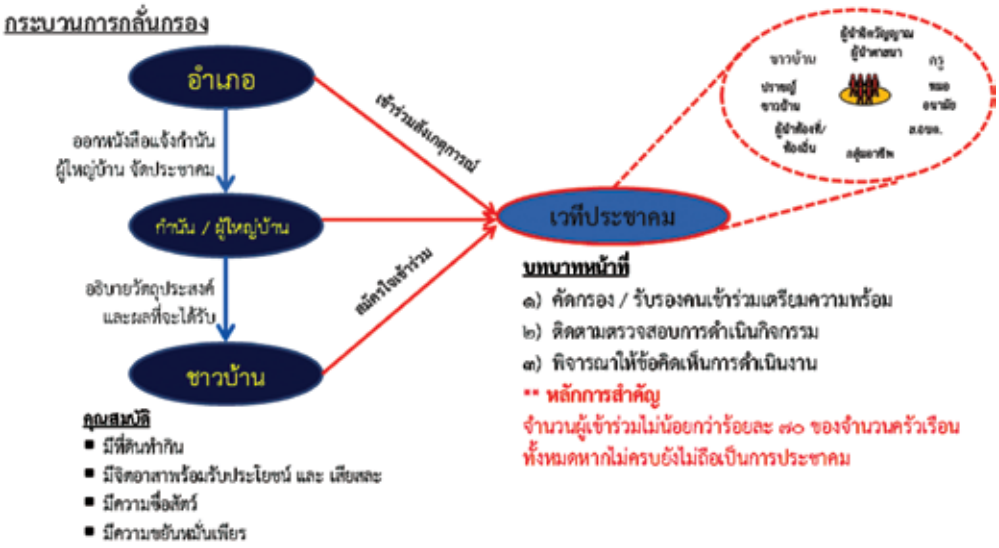

๓.๒.๘ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน ๒๕๕๗ จัดกิจกรรมการพัฒนาคน ปรับทัศนคติ ในการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำไปสร้างแรงบันดาลใจที่ตลาดศุกร์สุขภาพ มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มาจำหน่าย เสริมแรงบันดาลใจที่โครงการปิดทองหลังพระฯ จังหวัดอุดรธานี ฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ โรงงานหลวง พร้อมทั้งอบรม ปรับทัศนคติเข้มข้น ๔ วัน ๓ คืน ที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรม วัดป่านาคำ เพื่อเปลี่ยนวิธีคิดจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว เป็นเกษตรปราณีต และเรียนรู้เรื่องเกษตรผสมผสาน การพึ่งตนเองจนได้กลุ่มเป้าหมาย ๕๒๑ คน

๓.๒.๙ วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๗ จัดทำแผนส่งเสริมอาชีพต่อเนื่องจากการพัฒนาระบบน้ำ (ขุดลอกหนองเลืงเปือย) ผ่านการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเห็นประโยชน์ และร่วมลงมือทำของชาวบ้าน โดยราชการรับฟังให้มากที่สุด และปรับแผนการส่งเสริมอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของชาวบ้าน

๓.๒.๑๐ การบริหารกิจกรรมตา มแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวม ในลักษณะกองทุนที่ชาวบ้านสมัครใจ และคัดเลือกกันเอง ออกกฎระเบียบในการบริหารจัดการกันเอง โดยมีทีมราชการที่มีภารกิจปกติ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง โดยประเด็นที่สำคัญได้สร้างระบบการติดตาม ตรวจสอบกันเองแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดความโปร่งใส เป็นต้น

๓.๒.๑๑ เตรียมความพร้อมก่อนกิจกรรมการพัฒนา ตามหลักการพัฒนาแบบองค์รวมต้นทางกลางทาง ปลายทาง

- ต้นทาง การเตรียมความพร้อมปัจจัยการผลิต เช่น การตรวจโรคและการฉีดวัคซีนหมูก่อนส่งมอบให้ชาวบ้าน, การเพาะพันธุ์ปลาที่แข็งแรง ทนต่อโรค ชาวบ้านสามารถนำมาเลี้ยงและขยายพันธุ์ต่อได้ เป็นต้น รวมทั้งการจัดการระบบควบคุมโรค การขนส่งที่มีประสิทธิภาพ
- กลางน้ำ การเตรียมความพร้อมชาวบ้านผู้รับปัจจัยการผลิต เช่น การเตรียมคอก/โรงเรือนหมู ที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลสัตว์ คือ ต้องสะอาดและไม่มีกองไม้ กองหญ้าที่อาจเป็นที่ซ่อนตัวของแมงป่องหรือแมลงที่เป็นอันตรายต่อหมู, การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการเลี้ยง,

การเตรียมบ่อและปรับสภาพน้ำก่อนการเลี้ยงปลา เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเตรียมความพร้อมหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะลงพื้นที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับชาวบ้าน

- ปลายน้ำ การส่งมอบปัจจัยการผลิตให้กลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน และการติดตามควบคุมคุณภาพ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ระหว่างดำเนินกิจกรรม เช่น การอบรมอาสาปศุสัตว์เพื่อให้ชาวบ้านเรียนรู้และสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือคนในชุมชนได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐ

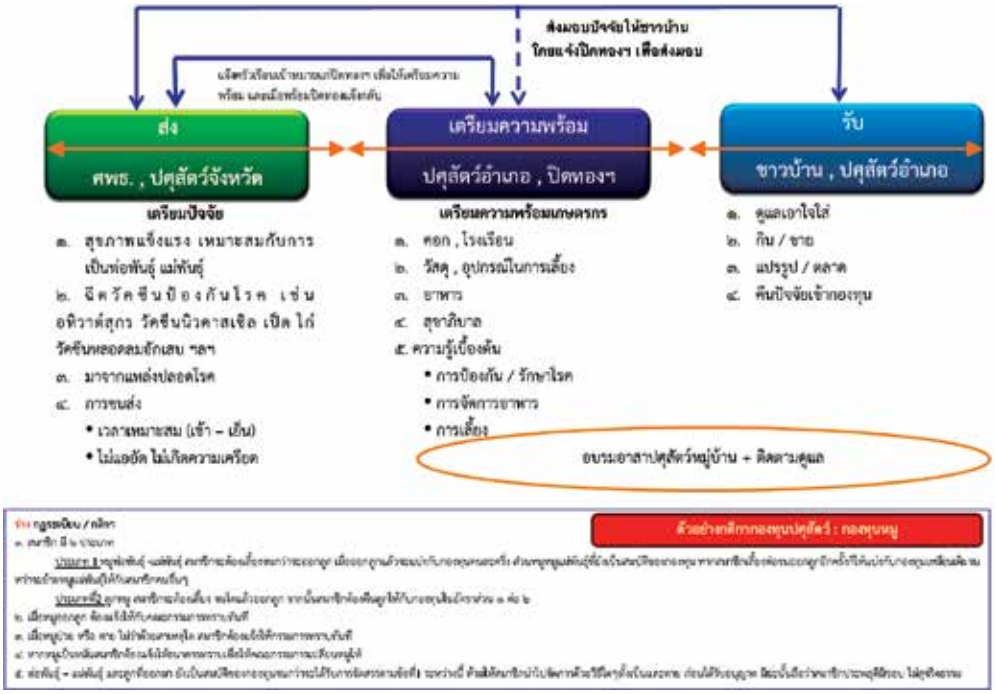

๔. ผู้รับผิดชอบ

จังหวัดกาฬสินธุ์

๕. งบประมาณ

บูรณาการงบประมาณจากจังหวัด งบประมาณปกติของหน่วยงาน การสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงมหาดไทย และการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน กปร. และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

(๑) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (ปรับปรุงดิน และ น้ำ)

ที่	โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงานรับผิดชอบ	งบประมาณ (ล้านบาท)	แหล่งงบประมาณ	หมายเหตุ
๑	ขยายผลแปลงต้นแบบในการฟื้นฟูปรับปรุงดิน (อนุรักษ์ดินและน้ำ)	สถานีพัฒนาที่ดินกาฬสินธุ์	๕,๗๔๙,๕๕๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๒	ส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	สถานีพัฒนาที่ดินกาฬสินธุ์		งบปกติ	
๓	ส่งเสริมการปรับปรุงดินกรด ด้วยปูนโดโลไมท์	สถานีพัฒนาที่ดินกาฬสินธุ์	๑,๐๒๐,๐๐๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๔	ส่งเสริมการปลูกปุ๋ยพืชสด	สถานีพัฒนาที่ดินกาฬสินธุ์		งบปกติ	
๕	การต่อยอดกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่เข้มแข็ง (ในการปรับปรุงบำรุงดิน)	สถานีพัฒนาที่ดินกาฬสินธุ์		งบปกติ	
๖	การทำปุ๋ยหมักจากเศษวัชพืช ในหนองเลิงเปือย ๕๐๐ ตัน	สนง.เกษตรอำเภอร่องคำ		งบปกติ	
๗	การพัฒนาระบบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์	เกษตรและสหกรณ์จังหวัด	๒,๘๑๒,๐๐๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๘	ต่อท่อขนาด ๐.๓๐ เมตร จากสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ๓ สถานีเข้าพื้นที่ถมดิน	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์	๒๒,๗๒๓,๐๐๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๙	งานชักร่องระบายน้ำพร้อม ท่อขนาด ๐.๖๐ เมตร และอาคารประกอบลงหนองเลิงเปือย	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์	๙๒๐,๐๐๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	

ที่	โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงานรับผิดชอบ	งบประมาณ (ล้านบาท)	แหล่งงบประมาณ	หมายเหตุ
๑๐	งานหินเรียงป้องกันการกัดเซาะตลิ่งหนองเลิงเปือย บริเวณจุดเสี่ยง เช่น สะพาน	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์	๕๐๐,๐๐๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๑๑	โครงการซ่อมแซมปรับปรุงสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า บ้านโพนงาม หมู่ที่ ๑, ๘, ๑๐	อบต.โพนงาม	๙,๖๕๕,๐๐๐	สนง.กปร. และ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	
๑๒	โครงการก่อสร้างระบบประปาผิวดินขนาดใหญ่ บ้านโพนงาม หมู่ที่ ๑, ๘, ๑๐	อบต.โพนงาม	๗,๓๕๘,๐๐๐	สนง.กปร. และ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	
๑๓	โครงการซ่อมแซมคลองส่งน้ำและสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า บ้านนาเรียง ๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลสามัคคี อำเภอร่องคำ	อบต.สามัคคี	๕,๒๔๐,๔๐๐	สนง.กปร. และ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	
๑๔	โครงการซ่อมแซมคลองส่งน้ำและสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า บ้านนาเรียง ๒ หมู่ที่ ๙ ตำบลสามัคคี อำเภอร่องคำ	อบต.สามัคคี	๕,๒๒๕,๔๐๐	สนง.กปร. และ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	
๑๕	โครงการเติมน้ำลงแก้มลิงหนองเลิงเปือย	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำปาว	๑,๐๐๐,๐๐๐	ขอกระทรวงมหาดไทย	

(๒) ด้านการพัฒนาคนและชุมชน

ที่	โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงานรับผิดชอบ	งบประมาณ (ล้านบาท)	แหล่งงบประมาณ	หมายเหตุ
๑	ขยายผลการบริหารจัดการน้ำ – พัฒนาคนปรับทัศนคติ	เกษตรและสหกรณ์จังหวัด	๔,๐๔๔,๕๐๐	ขอกระทรวงมหาดไทย	
๒	การพัฒนาหมู่บ้านสีเขียว	เกษตรจังหวัด		งบปกติ	
๓	ตำบลต้นแบบลดการใช้สารเคมี	เกษตรจังหวัด		งบปกติ	
๔	แปลงต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ๑๓ ราย		๒๔๐,๐๐๐	งบพัฒนาจังหวัด	

(๓) ด้านพัฒนาอาชีพ

ที่	โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงานรับผิดชอบ	งบประมาณ (ล้านบาท)	แหล่งงบประมาณ	หมายเหตุ
๑	การปลูกพืชทดแทนนาปรังและนาปี ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม	เกษตรและสหกรณ์จังหวัด		งบพัฒนาจังหวัด	
๒	การส่งเสริมการเพาะเห็ดฟาง และการคลุกเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยใช้ไตรโครเดอร์มา	เกษตรจังหวัด		งบปกติ	
๓	การส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์	เกษตรจังหวัด		งบปกติ	
๔	การจัดทำแปลงต้นแบบเกษตรทฤษฎีใหม่	เกษตรจังหวัด	๑,๕๐๐,๐๐๐	ขอกระทรวงมหาดไทย	
๕	การเลี้ยงเป็ดเทศ	ปศุสัตว์จังหวัด	๑๘๗,๕๐๐	ขอกระทรวงเกษตรฯ	

ที่	โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงานรับผิดชอบ	งบประมาณ (ล้านบาท)	แหล่งงบประมาณ	หมายเหตุ
๖	การทำนาหญ้าและพัฒนาอาชีพผลิตเสบียงสัตว์	ปศุสัตว์จังหวัด	๕,๐๗๐,๐๐๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๗	การผลิตฟางอัดฟ่อน	ปศุสัตว์จังหวัด		งบปกติ	
๘	ปรับระบบการเลี้ยงสัตว์ปีก และการเลี้ยงหมูหลุม	ปศุสัตว์จังหวัด		งบปกติ	
๙	การส่งเสริมการเลี้ยงกบ	ประมงจังหวัด	๑,๑๐๐,๐๐๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๑๐	การถ่ายทอดความรู้ด้านประมง	ประมงจังหวัด	๗๐๐,๐๐๐	ขอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๑๑	การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านประมง ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง และการสร้างแหล่งอาศัย	ประมงจังหวัด		งบปกติ	
๑๒	การเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำในหนองเลิงเปือยและหนองบริเวณ (ปลากินพืช กุ้งก้ามกราม)	ประมงจังหวัด		งบปกติ	
๑๓	การพัฒนาบัญชีต้นทุนอาชีพ	สหกรณ์จังหวัด		งบปกติ	
๑๔	การผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดี	ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว		งบปกติ	
๑๕	การส่งเสริมการปลูกไม้ผลพันธุ์ดี	ศ.วิจัยและพัฒนาเกษตร		งบปกติ	
๑๖	การปลูกหญ้าแฝก และหญ้าลูซี่ ป้องกันการพังทลายของหนอง	พัฒนาที่ดิน / ปศุสัตว์		งบปกติ	

ที่	โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงานรับผิดชอบ	งบประมาณ (ล้านบาท)	แหล่งงบประมาณ	หมายเหตุ
๑๗	การปลูกไม้ยืนต้น และต้นไม้กันการระเหยของน้ำ (ไผ่ กล้วย มะละกอ)	ทสจ. / อำเภอ		งบปกติ	

กล่าวโดยสรุป โครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงมหาดไทย พร้อมกับแนวทางการตอบโจทย์ที่ชาวบ้านจะได้อะไร สามารถสรุปได้ ดังนี้

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย

โครงการ	งบประมาณ (บาท)
๑.โครงการฟื้นฟูและปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่ถมดิน โดยใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	๕,๗๔๙,๕๕๐
๒. โครงการส่งเสริมการปรับปรุงดินกรดด้วยปูนโดโลไมท์	
๓. โครงการพัฒนาระบบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์	๒,๘๑๒,๐๐๐
๔. งานต่อท่อขนาด ๐.๓๐ เมตร จากสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า ๓ สถานี เข้าพื้นที่ถมดิน	๒๒,๗๒๓,๐๐๐
๕. งานก่อสร้างระบบ ระบายน้ำพร้อมท่อขนาด ๐.๖๐ เมตร และอาคารประกอบ ลงหนองเลิงเปือย	๙๒๐,๐๐๐
๖. งานหินเรียงป้องการกัดเซาะคลิ่งหนองเลิงเปือย บริเวณจุดเสี่ยง	๕๐๐,๐๐๐
๗. โครงการเลี้ยงเป็ดเทศ เพื่อเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน	๑๘๗,๕๐๐
๘. โครงการทำนาหญ้าและพัฒนาอาชีพผลิตเสบียงสัตว์	๕,๐๗๐,๐๐๐
๙. โครงการธนาคารกบเพื่อชุมชน	๑,๐๐๐,๐๐๐
๑๐. โครงการนำร่องส่องทางเรียนรู้สร้างอาชีพด้านการประมงเพื่อทางเลือกใหม่	๗๐๐,๐๐๐
รวม	๓๙,๖๖๒,๐๕๐

กระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วย

โครงการ	งบประมาณ (บาท)
๑. โครงการเติมน้ำลงแก้มลิงหนองเลิงเปือย	๑,๐๐๐,๐๐๐
๒. โครงการส่งเสริมการจัดทำแปลงต้นแบบที่ทำการชาวนาฯ	๑,๕๐๐,๐๐๐
๓. โครงการขยายผลการบริหารจัดการน้ำ – พัฒนาคนภาพสินธุ์ MODEL	๔,๐๔๔,๕๐๐
รวม	๖,๕๔๔,๕๐๐

ตัวอย่างโครงการที่ตอบโจทย์ “ชาวบ้านได้อะไร”

	ชื่อโครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	กิจกรรม	การวัดผล (ชาวบ้านได้อะไร)
ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (ปรับปรุงดินและน้ำ)					
๑.	โครงการฟื้นฟูและปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่ถมดิน โดยใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	๕,๗๔๙,๕๕๐	สถานีพัฒนาที่ดิน จ.กาฬสินธุ์	๑. ปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด และพัฒนาดินเพื่อให้เกิดความยั่งยืนโดยการสร้างกลุ่มเกษตรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี ๒. ใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก โดยการปลูกหญ้าแฝกป้องกันการพังทลายของดิน เพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการเพิ่มสมดุลธาตุอาหารให้กับพืชด้วย	๑. ชาวบ้าน ๒๒๙ ราย ในพื้นที่ถมดิน ๑,๗๒๕ ไร่ ได้รับการปรับปรุงโครงสร้างดินและฟื้นฟูปรับปรุงสภาพดินให้ดีขึ้น พร้อมทั้งเป็นการรักษาระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่ดี
๒.	ส่งเสริมการปรับปรุงดินกรดด้วยปูนโดโลไมท์		สถานีพัฒนาที่ดิน จ.กาฬสินธุ์	๑. สนับสนุนปูนโดโลไมท์ ให้เกษตรกรในพื้นที่ถมดิน ๑,๕๐๐ ไร่ จาก ๑,๗๒๕ ไร่ ในอัตรา ๔๐๐ กก./ไร่ ตามผลการวิเคราะห์ดินของสถานีพัฒนาที่ดิน	๑. ชาวบ้านในพื้นที่ถมดิน ๑,๗๒๕ ไร่ ได้รับการปรับสภาพดินกรดด้วยปูนโดโลไมท์ ซึ่งไม่เหมาะกับการเพาะปลูก ให้สามารถทำ การเกษตรได้ในปีแรก
๓.	การพัฒนาระบบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์	๒,๘๑๒,๐๐๐	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จ.กาฬสินธุ์	๑. ติดตั้งระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ บริเวณพื้นที่ถมดินรอบหนองเลิงเปือย ฝั่งตำบลโพนงาม ๑ แห่ง พื้นที่ ๕๐ ไร่ และ ฝั่งตำบลเหล่าอ้อย ๑ แห่ง พื้นที่ ๕๐ ไร่	๑. งบประมาณกิจกรรม ๒,๘๑๒,๐๐๐ บาท ÷ พื้นที่ดำเนินการ ๑๐๐ ไร่ = ต้นทุนไร่ละ ๒๘,๑๒๐ บาท ๒. รายได้จากการปลูกพืชในพื้นที่ (เน้นเมนูโรงงานหลวง เช่น มะเขือเทศ, หม่อน,กระเจี๊ยบ,เสาวรส) รวมทั้งพืชอื่นๆ • มะเขือเทศผลผลิต ๑๐,๐๐๐ กก / ไร่. x ๒.๕ กก. = ๒๕, ๐๐๐ บาท – ต้นทุน ๔ , ๐๐๐ บาท <u>เหลือ ๒๑,๐๐๐ บาท</u> (ระยะเวลาปลูก ๔ เดือน สามารถปลูกพืชชนิดอื่นได้อีก) • กระเจี๊ยบแดง ผลผลิต ๑๐๐ กก.(แห้ง) / ไร่ x ๗๐ บาท = ๗,๐๐๐ บาท / ไร่ • เสาวรส ผลผลิต ๒,๐๐๐ กก. / ไร่ x ๖ บาท = ๑๒,๐๐๐ บาท / ไร่ • หม่อนกินผล ผลผลิต ๕๐๐ กก. / ไร่ x ๑๕ บาท = ๗,๕๐๐ บาท / ไร่ <u>สามารถคุมทุนได้ใน ๑ – ๓ ปี</u>
๔.	ต่อท่อขนาด ๐.๓๐ เมตร จากสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า ๓ สถานี เข้าพื้นที่ถมดิน	๒๒,๗๒๓,๐๐๐	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์		
๕.	งานก่อสร้างระบบระบายน้ำพร้อมท่อขนาด ๐.๖๐ เมตร และอาคารประกอบลงหนองเลิงเปือย	๙๒๐,๐๐๐	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์		
๖.	งานหินเรียงป้องกันการกัดเซาะตลิ่งหนองเลิงเปือย บริเวณจุดเสี่ยง	๕๐๐,๐๐๐	โครงการชลประทานกาฬสินธุ์		

	ชื่อโครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	กิจกรรม	การวัดผล (ชาวบ้านได้อะไร)
ด้านการส่งเสริมอาชีพ					
๑.	การเลี้ยงเป็ดเทศ เพื่อเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน	๑๘๗,๕๐๐	สำนักงานปศุสัตว์ จ.กาฬสินธุ์	๑. จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดเทศ กลุ่มละ ๑๐ คน จำนวน ๓ กลุ่ม = ๓๐ คน ๒. สนับสนุนเป็ดเทศรายละ ๓๐ ตัว รวม ๙๐๐ ตัว พร้อมวัสดุ อุปกรณ์ในการเลี้ยงเป็ด	๑. ต้นทุนทั้งหมด ๑๘๗,๕๐๐ บาท ๒. เป็ดเทศ ๙๐๐ ตัว x น้ำหนักเฉลี่ย ๔ กก. = ๓,๖๐๐ กก. ๓. น้ำหนักทั้งหมด ๓,๖๐๐ กก. x ๘๐ บาท = ๒๘๘,๐๐๐ บาท รายได้ในปีแรก ๒๘๘,๐๐๐ – ๑๘๗,๕๐๐ = ๑๐๐,๕๐๐ บาท
๒.	การทำนาหญ้าและพัฒนาอาชีพผลิตเสบียงสัตว์	๕,๐๗๐,๐๐๐	สำนักงานปศุสัตว์ จ.กาฬสินธุ์	๑. อัดฟางแห้งอัดฟ่อนหลังเก็บเกี่ยวข้าว ๒. ปลูกและผลิตหญ้าแพงโกล่าอัดฟ่อน ในพื้นที่ ๑๕๐ ไร่	**ฟางแห้งอัดฟ่อน** ๑. อัดฟ่อนฟางข้าวได้รอบละ ๑๐,๐๐๐ ฟ่อน x ๒ รอบ (นาปี นาปรัง) = ๒๐,๐๐๐ ฟ่อน / ปี / เครื่องจักร ๑ ชุด ๒. ต้นทุนการอัดฟ่อนฟางข้าว ๑๐ บาท x ๒๐,๐๐๐ ฟ่อน = ๒๐๐,๐๐๐ บาท ๓. ผลกำไร ๒๐,๐๐๐ ฟ่อน x ๒๕ บาท = ๕๐๐,๐๐๐ ฟ่อน – ต้นทุน ๒๐๐,๐๐๐ บาท = ๓๐๐,๐๐๐ บาท / ปี **หญ้าแพงโกล่าอัดฟ่อน** ๑. อัดฟ่อนหญ้าแพงโกล่า ๑๕๐ ไร่ x ๒๐๐ ฟ่อน = ๓๐,๐๐๐ ฟ่อน / ปี / เครื่องจักร ๑ ชุด ๒. ต้นทุนการอัดฟ่อนหญ้าแพงโกล่า ๓๐,๐๐๐ ฟ่อน x ๔๐ บาท = ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท ๓. ผลกำไร ๓๐,๐๐๐ ฟ่อน x ๑๒๐ บาท = ๓,๖๐๐,๐๐๐ บาท – ต้นทุน ๑,๒๐๐,๐๐ บาท = ๒,๔๐๐,๐๐๐ บาท / ปี **ดังนั้นรายได้ที่จะเกิดขึ้น** **๑. ฟางแห้งอัดฟ่อน ๓๐๐,๐๐๐ บาท x ๓ เครื่อง = ๙๐๐,๐๐๐ บาท** **๒. หญ้าแพงโกล่าอัดฟ่อน ๒,๔๐๐,๐๐๐ บาท x ๓ เครื่อง = ๗,๒๐๐,๐๐๐ บาท**
๓.	ธนาคารกบเพื่อชุมชน	๑,๐๐๐,๐๐๐	สำนักงานประมง จ.กาฬสินธุ์	๑. ส่งเสริมการเลี้ยงกบเนื้อเพื่อเป็นรายได้ในครัวเรือน แก่เกษตรกรที่สนใจจำนวน ๒๐๐ ราย และสนับสนุนกบรายละ ๑,๕๐๐ ตัว ๒. ส่งเสริมการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์และขยายพันธุ์ในปีต่อไป และขายเพื่อเป็นรายได้ แก่เกษตรกรที่มีความพร้อม ๑๐ แห่ง/ราย	งบบริหารโครงการ + ค่าวัสดุ เป็นเงิน ๙๐๑,๗๕๐ บาท **ปีที่ ๑** ๑. มีกบทั้งหมด ๒๐๐ ราย x ๑,๐๗๕ ตัว = ๒๑๕,๐๐๐ ตัว อัตราการรอด ร้อยละ ๕๐ เหลือกบ ๑๐๗,๕๐๐ ตัว เฉลี่ย ๖ ตัว / กก. = ๑๘,๐๐๐ กก. ๒. บริโภคในครัวเรือน ๒๐๐ ครัวเรือน x ๑๐ กก. = ๒,๐๐๐ กก. เหลือขาย ๑๖,๐๐๐ กก. x ๖๐ บาท = ๙๖๐,๐๐๐ บาท เฉลี่ยรายได้ครัวเรือนละ ๔,๘๐๐ บาท ๓. มีพ่อแม่พันธุ์ ๑๕๐ คู่ x ลูกอ๊อด ๔๐๐ ตัว = ๖๐,๐๐๐ ตัว อัตราการรอด ร้อยละ ๘๐ เหลือลูกอ๊อด ๔๘,๐๐๐ ตัว

	ชื่อโครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานดำเนินการ	กิจกรรม	การวัดผล (ชาวบ้านได้อะไร)
					๔. แจกเกษตรกร ๒๐๐ ราย x ๑,๐๐๐ ตัว = ๒๐,๐๐๐ ตัว <u>เหลือขาย ๒๘,๐๐๐ ตัว x ๑ บาท = ๒๘,๐๐๐ บาท</u> **ดังนั้น รายได้ในปีแรก = ๙๘๘,๐๐๐ บาท** **<u>ปีที่ ๒</u>** ๑. มีกบทั้งหมด ๔๐๐ ราย x ๑,๕๐๐ ตัว = ๖๐๐,๐๐๐ ตัว อัตราการรอด ร้อยละ ๕๐ เหลือกบ ๓๐๐๐,๐๐๐ ตัว <u>เฉลี่ย ๖ ตัว / กก. = ๕๐,๐๐๐ กก.</u> ๒. บริโภคในครัวเรือน ๔๐๐ ครัวเรือน x ๑๐ กก. = ๔,๐๐๐ กก. <u>เหลือขาย ๔๖,๐๐๐ กก. x ๖๐ บาท = ๒,๗๖๐,๐๐๐ บาท</u> เฉลี่ยรายได้ครัวเรือนละ ๖,๙๐๐ บาท ๓. มีพ่อแม่พันธุ์ ๒,๐๐๐ คู่ x ลูกอ๊อด ๕๐๐ ตัว = ๑,๐๐๐,๐๐๐ ตัว อัตตราการรอด ร้อยละ ๘๐ เหลือลูกอ๊อด ๘๐๐,๐๐๐ ตัว ๔. แจกเกษตรกร ๔๐๐ ราย x ๑,๕๐๐ ตัว = ๖๐๐,๐๐๐ ตัว <u>เหลือขาย ๒๐๐,๐๐๐ ตัว x ๑ บาท = ๒๐๐,๐๐๐ บาท</u> **ดังนั้น รายได้ในปีที่ ๒ = ๒,๙๖๐,๐๐๐ บาท** **<u>คุ้มทุนในปีที่ ๒</u>**

๖. กลุ่มเป้าหมาย

๖.๑ ระยะแรก

- ชาวบ้านในเขตพื้นที่ถมดิน ๑,๗๒๕ ไร่ จำนวน ๒๒๙ ราย
- ชาวบ้านในเขตพื้นที่รับน้ำจากสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า ๓ สถานี จำนวน ๕๖๐ ราย
- ชาวบ้านที่ผ่านกระบวนการพัฒนาคน จำนวน ๕๒๑ ราย

๖.๒ ระยะขยายผลการพัฒนา

- ชาวบ้านในพื้นที่โครงการ ๕๓ หมู่บ้าน ๔ ตำบล ประมาณ ๔,๐๐๐ ครัวเรือน

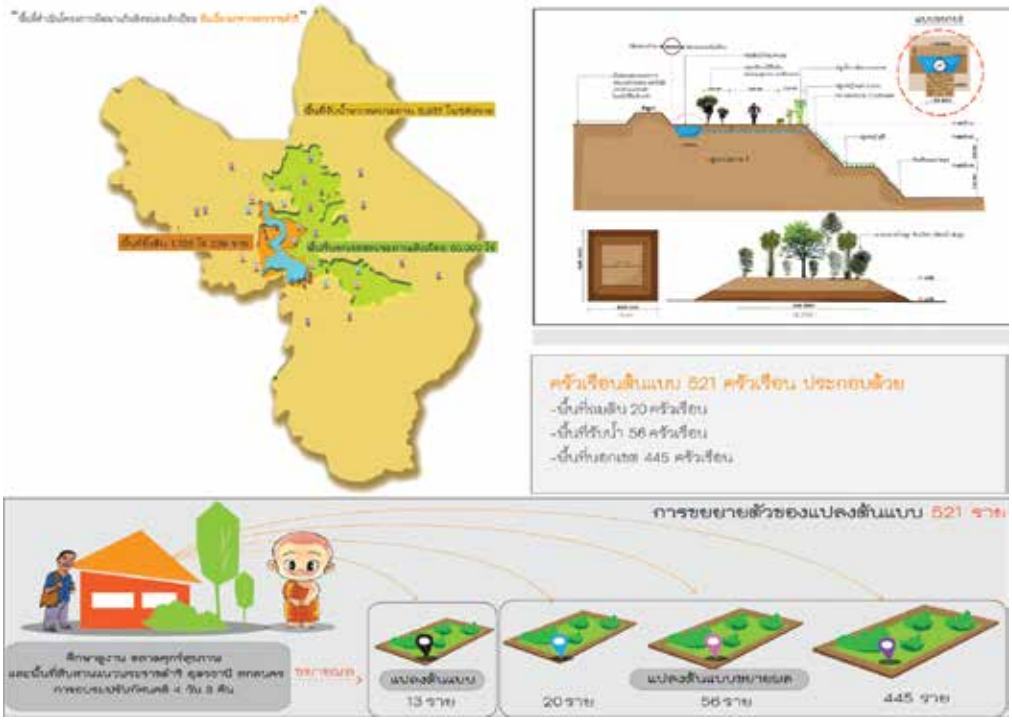

๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ เกิดกิจกรรมด้านการพัฒนาเกษตร ประมง ปศุสัตว์ และการพัฒนาอาชีพต่อเนื่อง ภายหลังจากขุดลอกหนองเลิงเปือย

๗.๒ เกิดการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม อย่างครบวงจร ตั้งแต่ระดับ อยู่รอด พอเพียง ยั่งยืน โดยการประยุกต์องค์ความรู้ ตามแนวทางพระราชดำริไปปรับใช้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคม

๗.๓ เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และเรียนรู้การเกษตรผสมผสานที่ปรับเปลี่ยนจากเกษตรเชิงเดี่ยว เป็นเกษตรปราณีต ที่ใช้พื้นที่น้อยแต่ให้ผลตอบแทนสูง นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและปัญหาคุณภาพชีวิต

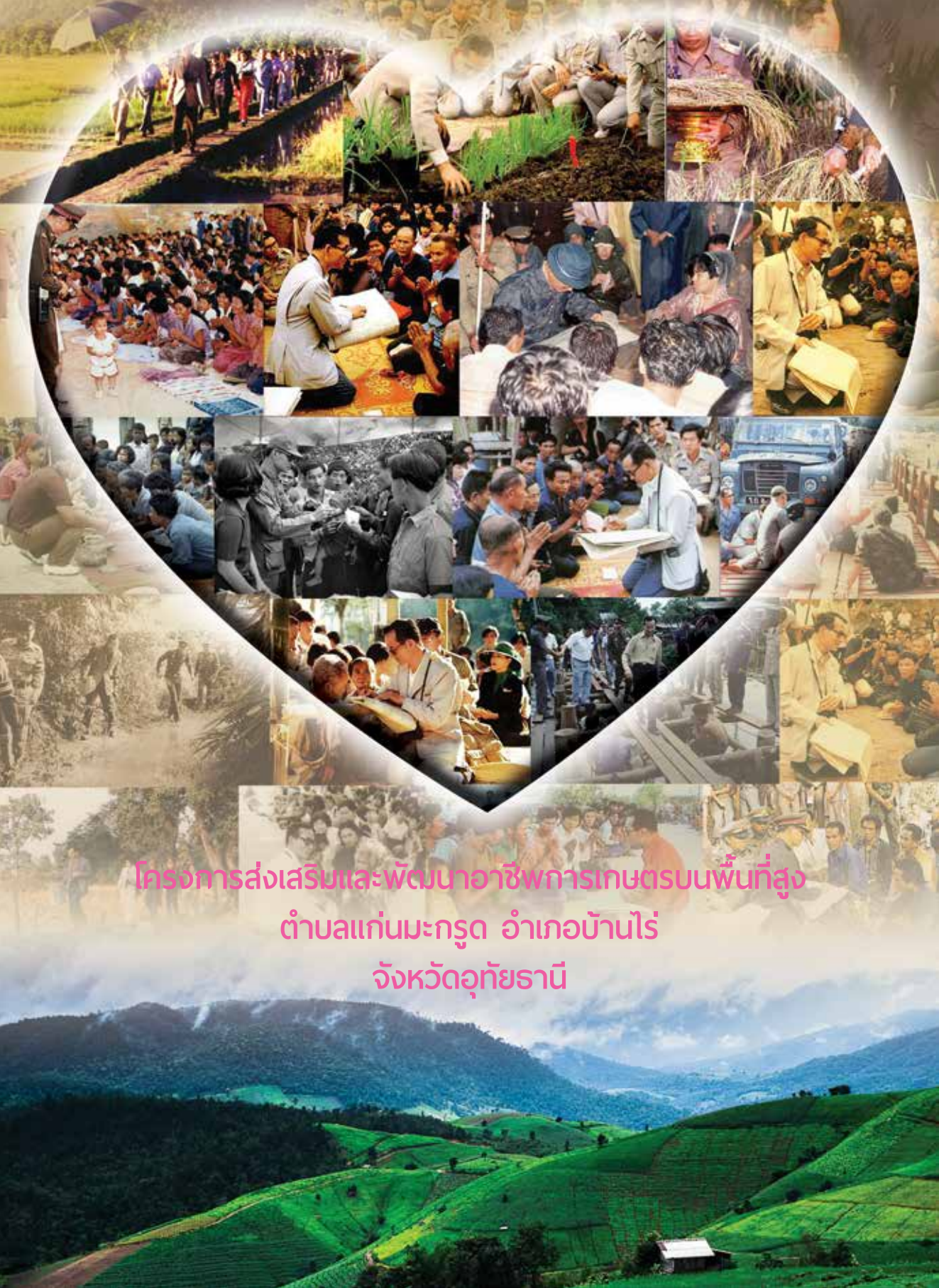

โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรบนพื้นที่สูง
ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่
จังหวัดอุทัยธานี

๑. ความเป็นมา

๑.๑ คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๔ เห็นชอบกับการนำแนวทางการดำเนินงานของมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ เพื่อนำแนวพระราชดำริและองค์ความรู้ด้านการพัฒนา ๖ มิติ ได้แก่ น้ำ ดิน เกษตร ป่าไม้ พลังงานทดแทน และสิ่งแวดล้อม มาเป็นแนวทางในการพัฒนายึดพื้นที่เป็นหลัก (Area Based Approach) บูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยึดความต้องการและศักยภาพของประชาชนในพื้นที่เป็นที่ตั้ง ให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมทำ โดยให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี จัดทำ “แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ” บรรจุไว้ในแผนบริหารราชการแผ่นดินปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘

๑.๒ คณะกรรมการสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ มีมติที่ประชุมเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ อนุมัติความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ และหน่วยงานราชการจังหวัดอุทัยธานี ในกระบวนงาน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ในพื้นที่หมู่ ๑ บ้านใต้ หมู่ ๒ บ้านคลองเสลา หมู่ ๓ บ้านใหม่คลองอังวะ และหมู่ ๔ บ้านอีมาด อีทราย ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑.๓ จังหวัดอุทัยธานี มีคำสั่งที่ ๗๕๖/๒๕๕๖ วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๖ แต่งตั้งคณะทำงานด้านการเกษตรและพัฒนาอาชีพ เพื่อดำเนินงานในภาคสนาม สำรวจข้อมูลในภาคการเกษตรและวิเคราะห์เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ด้านการส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาอาชีพ โดยใช้ศักยภาพในพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นพลังสำคัญในการแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนการพัฒนา ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อประโยชน์ในการควบคุม ดูแล รักษาหรือบำรุง ๑) ป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยขาแข้ง ๒) ป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยท่ากวยและป่าห้วยกระเวน ให้สามารถอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศน์ป่าไม้ โดยนำองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริในเรื่องการจัดทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่

๒.๒ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นโดยนำองค์ความรู้ตาม แนวพระราชดำริไปปรับใช้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคม

๒.๓ เพื่อส่งเสริมเกษตรกรให้มีความรู้ความเข้าใจเกษตรผสมผสานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเรียนรู้การผลิตที่ปรับเปลี่ยนจากพืชเชิงเดี่ยวเป็นเกษตรปราณีตใช้พื้นที่น้อยแต่ให้ผลตอบแทนสูง

๓. แนวทางการดำเนินงาน

คณะทำงานด้านการเกษตรและพัฒนาอาชีพ ดำเนินการจัดทำแผนโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรบนพื้นที่สูงฯ ตามหนังสือที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๔๐๘ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๖

๓.๑ จังหวัดอุทัยธานี มีคำสั่งที่ ๗๕๖/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๖ แต่งตั้งคณะทำงานด้านการเกษตรและพัฒนาอาชีพ เพื่อดำเนินงานในภาคสนาม สำรวจข้อมูลในภาคการเกษตรและวิเคราะห์เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาอาชีพ โดยใช้ศักยภาพในพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพลังสำคัญในการแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนการพัฒนา ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน

๓.๒ การประชุมทำความเข้าใจกับชาวบ้าน ของทีมปฏิบัติการอำเภอมี นายวิโรจน์ เล่าเกษตรวิทย์ เกษตรตำบลแก่นมะกรูด เข้าร่วมประชุมชี้แจงการสำรวจสภาพเศรษฐกิจ สังคม และลงเดินสำรวจกายภาพ ป่าไม้ แหล่งน้ำต้นทุน แปลงที่ทำกิน ฯลฯ ประมาณเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๕๖

๓.๓ สรุปผลการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคม และการเดินกายภาพ เช่น ด้านเกษตรและอื่นๆ ปัญหา ความต้องการ พบประเด็นเรื่องการพึ่งพาพืชเชิงเดี่ยว ต้นทุนการผลิตสูงเพราะต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิต ทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี และสารเคมี รวมทั้งเครื่องจักรกลการเกษตร ขาดความรู้เรื่องด้านการผลิต และวัฒนธรรมประเพณีที่ไม่นิยมเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค ตามเอกสารวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล คืนข้อมูล และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี เป็นประธานการประชุมคืนข้อมูลและถอดความต้องการของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาตามโครงการพื้นที่ต้นแบบแก้ไขปัญหาฯ สรุปการประชุมของคณะทำงานทั้ง ๔ คณะ ดังนี้

- คณะทำงานด้านแนวเขตที่ดิน สำรวจแนวเขตพื้นที่ทำกินของเกษตรกรทั้ง ๔ หมู่บ้าน รวม ๗๔๐ ราย ๑,๐๘๗ แปลง ๑๔,๘๗๕ ไร่ ๑ งาน ๒ ตร.ว.
- คณะทำงานด้านบริหารจัดการน้ำ สำรวจหาแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม ร่วมกับผู้นำชุมชนทั้ง ๔ หมู่บ้าน เพื่อนำน้ำมาใช้อุปโภค บริโภค และการเกษตร มีแผนการดำเนินงาน ปี ๒๕๕๗ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนที่สำคัญ คือ ๑) น้ำอุปโภค-บริโภค และการเกษตร โดยสร้างฝายคอนกรีตที่ลำห้วยที่มีน้ำตลอดปี และต่อระบบส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตร ๒) น้ำเพื่อการเกษตร พัฒนาแหล่งน้ำเดิม อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ดีน้อย โดยชลประทานจะทำการซ่อมรอยแตกร้าว Spill Way ระบบท่อส่งน้ำ และขยายความยาวท่อส่งน้ำ ๓) น้ำเพื่อระบบนิเวศ จะมีการสร้างฝายอนุรักษ์
- คณะทำงานด้านการเกษตรและพัฒนาอาชีพ ได้นำเสนอรูปแบบการปลูกพืชแบบผสมผสานทดแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทั้งหมด ๓ รูปแบบ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
- ทีมปฏิบัติการระดับพื้นที่ ได้นำเสนอข้อมูลการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคม สรุปปัญหาความต้องการ พบประเด็นเรื่องการพึ่งพาพืชเชิงเดี่ยว ต้นทุนการผลิตสูงเพราะต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมีและสารเคมี รวมทั้งเครื่องจักรกลการเกษตร ขาดความรู้เรื่องด้านการผลิตและวัฒนธรรมประเพณีที่ไม่นิยมเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค

๓.๕ การจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรบนพื้นที่สูงฯ

๑) หลักคิด ชาวบ้านร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเห็นประโยชน์ ลงมือทำ และเป็นเจ้าของ การทำงานพัฒนาต้องพร้อมทั้งทีมราชการและชาวบ้าน ถ้าไม่พร้อมไม่ทำตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๔๑๐๐ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕ ข้อ ๑.๒ หน้า ๑ และข้อ ๒ หน้า ๖

๒) สร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน และรับฟังความต้องการของชาวบ้าน

- เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ ประชุมคณะทำงานด้านการเกษตรและพัฒนาอาชีพ ร่วมกับผู้นำหมู่บ้านและชาวบ้าน ๔ หมู่บ้านๆ ละ ๑๐ คน เพื่อกำหนดชนิดสินค้าที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน
- เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๗ ประชุมทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้ทราบแนวทาง การดำเนินงานของโครงการฯ เพื่อรับสมัครเกษตรกรที่สมัครใจ

เข้าร่วมโครงการฯ มีหลักเกณฑ์ ความขยัน ความซื่อสัตย์และปลูกพืชแบบหลากหลายอยู่เดิมหรือต้องการปรับเปลี่ยนจากพืชเชิงเดี่ยวเป็นเกษตรผสมผสาน

๓) สำรวจข้อมูลรายแปลงเกษตรกรและจัดทำรูปแบบแปลงเกษตรตามข้อเสนอของชาวบ้าน และหลักวิชาการ นำเสนอผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากรูปแบบแปลงเกษตร และรับฟังความเห็นตามคำข้อเสนอแนะของชาวบ้านที่สอดคล้องกับภูมิสังคม

- ระหว่างวันที่ ๒๐ – ๒๙ มกราคม ๒๕๕๗ ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลแปลงเกษตรกร รวม ๒๐ ราย ที่คัดเลือกเป็นรายแปลง ประวัติ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การวางแผนระบบน้ำเพื่อการเพาะปลูก พืชที่ปลูกเดิม ต้นทุน – รายได้ ปัญหาอุปสรรคในพื้นที่
- คณะทำงานร่วมกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบรูปแบบการผลิตที่เหมาะสม รวม ๓ รูปแบบ ๑๐ ทางเลือก เพื่อให้เกษตรกรนำกลับไปพิจารณาชนิด พันธุ์ไม้ แรงงาน ความเหมาะสมของพื้นที่ และปริมาณน้ำเพื่อการเกษตร
- วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๗ คณะทำงานฯ นำข้อมูลที่เกษตรกรปรับรายละเอียดกิจกรรมตามที่ต้องการ และสามารถเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึง เหมาะสมกับแรงงาน โดยพบว่ามีพื้นที่ ทำการเกษตรที่อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวจำนวน ๙ ราย พื้นที่ที่มีสระเก็บน้ำในพื้นที่อยู่เดิม จำนวน ๕ ราย และพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งน้ำ จำนวน ๖ ราย

๔) งบประมาณและรายได้ที่เกษตรกรได้รับตามปฏิทินเกษตร

งบประมาณที่ขอรับการสนับสนุน จำนวน ๑,๙๐๐,๗๙๕ บาท เมื่อเกษตรกรนำไปดำเนินกิจกรรมตามแผนการผลิตของแต่ละราย ผนวกกับกิจกรรมเดิมที่มีอยู่แล้ว จะมีรายได้สุทธิ รวมทั้ง ๒๐ รายในแต่ละปี

๔. ผู้รับผิดชอบ

หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุทัยธานี

หน่วยงานร่วมบูรณาการ

- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุทัยธานี
- สำนักงานประมงจังหวัดอุทัยธานี
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุทัยธานี
- สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดอุทัยธานี
- สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุทัยธานี
- สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดอุทัยธานี
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรอุทัยธานี
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์เขต ๖
- ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยนาท
- ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาท
- ศูนย์บริหารศัตรูพืชชัยนาท
- สถานีพัฒนาที่ดินอุทัยธานี
- ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๗๓ จังหวัดอุทัยธานี

๕. งบประมาณ

ขอสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามแนวพระราชดำริ จำนวน ๑,๙๐๐,๗๙๕ บาท (หนึ่งล้านเก้าแสนเจ็ดร้อยเก้าสิบห้าบาทถ้วน) ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้

๕.๑ ฝึกอบรมและศึกษาดูงาน ๔ กิจกรรม เป็นเงิน ๗๔,๑๕๐ บาท

๑) ฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้เกษตรประณีตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑ ครั้ง

๒) ฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ภาคปฏิบัติในแปลงเกษตรกร การตัดแต่งกิ่งและการดูแลรักษา ๔ ครั้ง

๓) ฝึกอบรมภาคปฏิบัติการจัดทำปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงและน้ำหมักพืชสมุนไพร ๑ ครั้ง

๔) ศึกษาดูงานแปลงเกษตรประณีต ภายในจังหวัดอุทัยธานี ด้านพืช ๑ ครั้ง ด้านประมงและด้านปศุสัตว์ ๑ ครั้ง รวม ๒ ครั้ง

๕.๒ สนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง และวัสดุการเกษตร (๑,๘๑๑,๙๔๕ บาท)

๑) กิ่งพันธุ์ไม้ผล	เป็นเงิน	๑,๓๓๙,๑๔๕ บาท
๒) พืชผัก พืชสวนครัวและพืชสมุนไพร	เป็นเงิน	๑๓๔,๐๐๐ บาท
๓) วัสดุทำปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง	เป็นเงิน	๒๒๔,๐๐๐ บาท

๔) วัสดุทำน้ำหมักพืชสมุนไพร	เป็นเงิน	๔๖,๐๐๐	บาท
๕) ด้านปศุสัตว์	เป็นเงิน	๖๐,๐๐๐	บาท
๖) ด้านประมง	เป็นเงิน	๘,๘๐๐	บาท
๕.๓ ติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงาน	เป็นเงิน	๑๔,๗๐๐	บาท

๖. ระยะเวลาดำเนินงานโครงการฯ

มกราคม – กันยายน ๒๕๕๗

๗. พื้นที่ดำเนินงาน

พื้นที่ หมู่ ๑ บ้านใต้ หมู่ ๒ บ้านคลองเสลา หมู่ ๓ บ้านใหม่คลองอังวะ และหมู่ ๔ บ้านอีมาดอีทราย คุ้มบ้านเจ้าวัด ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๘. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๘.๑ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมตามแผนการผลิต ดังนี้

ปีที่	รายได้สุทธิต่อปี (บาท)
๑	๑,๕๕๘,๒๙๘
๒	๒,๕๔๒,๔๙๘
๓	๒,๘๔๓,๙๓๔
๔	๓,๓๘๕,๙๖๙
๕	๓,๖๐๖,๒๔๕
๖	๓,๗๙๙,๘๓๒
๗	๓,๘๑๙,๙๕๕
๘	๓,๘๑๙,๙๕๕
๙	๓,๘๑๙,๙๕๕
๑๐	๓,๘๑๙,๙๕๕

ชนิดพืชที่ให้ผลผลิตแต่ละปี ได้แก่

- พืชที่ให้ผลผลิตปีที่ ๑ คือ มะละกอ ลองกอง ฝรั่ง สตรอเบอรี่ พืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ กระชาย ไพล ขมิ้นชัน และพืชผักปลอดภัย
- พืชที่ให้ผลผลิตปีที่ ๒ คือ กล้วยน้ำว้า น้อยหน่า พุทรา ไผ่ และแก้วมังกร
- พืชที่ให้ผลผลิตปีที่ ๓ – ๔ ปี คือ ขนุน อะโวคาโด้ ส้มโอ มะม่วง เงาะ ชมพู่ มะนาว ลิ้นจี่ กาแฟ มะขามป้อม พลับ และพริกไทย
- พืชที่ให้ผลผลิตปีที่ ๕ – ๗ ปี คือ มะขามเปรี้ยวยักษ์ ทุเรียน สะตอ และมังคุด

๘.๒ มีรูปแบบการผลิตที่เหมะสมจากการพึ่งพาพืชเชิงเดี่ยว มาเป็นกิจกรรมทางเลือกผสมผสาน

๘.๓ เกิดการใช้พื้นที่การเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการใช้พื้นที่น้อยแต่ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า สามารถลดการบุกรุก และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้

๙. ผู้เสนอโครงการ

(ลงชื่อ).....ผู้เสนอโครงการ

(นายสิทธิพงษ์ ขำเดช)

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุทัยธานี

๑๐. ผู้เห็นชอบโครงการ

เห็นชอบโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรบนพื้นที่สูง ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี งบประมาณ ๑,๙๐๐,๗๙๕.- (หนึ่งล้านเก้าแสนเจ็ดร้อยเก้าสิบห้าบาทถ้วน)

(ลงชื่อ).....ผู้เห็นชอบโครงการ

(นายบุญเลิศ พรหมจิรโชติ)

รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี

๑๑. ผู้อนุมัติโครงการ

อนุมัติโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรบนพื้นที่สูง ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี งบประมาณ ๑,๙๐๐,๗๙๕.- (หนึ่งล้านเก้าแสนเจ็ดร้อยเก้าสิบห้าบาทถ้วน)

(ลงชื่อ).....ผู้อนุมัติโครงการ

(นายวันชัย โอสุคนธ์ทิพย์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี

ภาคผนวก

55/383

ที่ มท ๐๒๑๑.๓ / ว ๔๑๐๐

กระทรวงมหาดไทย
ถนนอัษฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง แนวทางปฏิบัติ กระบวนการเข้าใจ เข้าถึง สำหรับปฏิบัติงานในพื้นที่แหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด (ตามเอกสารแนบท้าย)

อ้างถึง หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๐๗.๔/ว๒๕๕๐ ลงวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แนวทางปฏิบัติ กระบวนการเข้าใจ เข้าถึง สำหรับปฏิบัติงานในพื้นที่แหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน ๑ ชุด

๒. แบบสำรวจเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน จำนวน ๑ ชุด

๓. ตัวอย่างแบบฟอร์มการจัดทำแผนพัฒนาฯ จำนวน ๑ ชุด

ตามที่กระทรวงมหาดไทย ได้แจ้งจังหวัดดำเนินการคัดเลือกทีมปฏิบัติงานพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ (พขร.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๕ ณ ศูนย์ฝึกอบรมบ้านห้วยปุก ต.สะเนียน อ.เมืองน่าน และศูนย์ฝึกอบรมบ้านห้วยคำ อ.ภูเพียง จ.น่าน ระหว่างวันที่ ๒๕ มิถุนายน-๗ กันยายน ๒๕๕๕ นั้น

กระทรวงมหาดไทยขอส่งแนวทางปฏิบัติ กระบวนการเข้าใจ เข้าถึง สำหรับปฏิบัติงานในพื้นที่แหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แบบสำรวจเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน และตัวอย่างแบบฟอร์มการจัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ มาเพื่อประกอบการดำเนินงานแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ฯ โดยขอให้แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและอำเภอเป้าหมายให้ส่งแนวทางปฏิบัติฯ ให้ทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ หมู่บ้าน ได้ทราบและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการขับเคลื่อนการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริในพื้นที่

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายพระนาย สุวรรณรัฐ)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

สำนักงานปลัดกระทรวง
สำนักนโยบายและแผน
โทร. ๐ ๒๒๒๓ ๕๒๔๘
๕๐๒๕๒ ๕๐๕๑๔

แนวทางปฏิบัติ กระบวนการเข้าใจ เข้าถึง สำหรับปฏิบัติการในพื้นที่แหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ผลผลิตที่ต้องการ จากการปฏิบัติงานในพื้นที่แหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ***"แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ"*** ที่มาจากความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้จริง กำหนดบทบาทความรับผิดชอบของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการในพื้นที่ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

ก่อนลงพื้นที่ปฏิบัติการจริงในพื้นที่แหล่งน้ำขนาดเล็กฯ ควรดำเนินงานดังนี้

1. **ผู้ว่าราชการจังหวัด**ประชุมทีมพื้นที่ระดับจังหวัดและอำเภอโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ
   1.1 ให้ผู้เข้าอบรม พชร. สรุปสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรม 5 วัน และให้บอกแผนกิจกรรมฯ ที่จะเริ่มในพื้นที่
   1.2 ทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมปฏิบัติงานระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ดังนี้
      - หลักการองค์ความรู้ 6 มิติ หลักการทรงงาน 23 ข้อ หลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน อย่างสอดคล้องกับภูมิสังคม <u>โดยให้เข้าใจถึงแก่นของโครงการพระราชดำริ ที่มีเป้าหมายเพื่อ "ให้ชาวบ้านพ้นจากความอดอยาก หมดหนี้สิน พ้นความยากจน และนำไปสู่การลดช่องว่างระหว่างเมือง กับ ชนบท</u>"
      - วิธีปฏิบัติงานในพื้นที่ ที่ข้าราชการต้องไม่คิดว่าเป็นนายชาวบ้านลดช่องว่าง (close the gap) ทำงานแบบบูรณาการ ไม่ทำงานเป็นแท่ง เรียนรู้จากชาวบ้านเพื่อค้นหา Need & want
      - แนวทางการทำงานที่สำคัญทีมราชการต้องเข้าไปรับฟังปัญหาและความต้องการของชาวบ้านที่แท้จริงของชาวบ้าน
      - การทำงานพัฒนาต้องมีความพร้อมทั้งราชการและชาวบ้านถ้าไม่พร้อมไม่ทำ เอาคนเป็นตัวตั้ง และการใช้แหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นกุศโลบาย ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเรื่องอื่น ๆ
2. **การสร้างทีมปฏิบัติงานระดับพื้นที่** โดยแบ่งบทบาทเพื่อเสริมแรงการทำงานระหว่างกัน
   2.1 <u>**ทีมปฏิบัติงานะดับจังหวัด**</u> ทำหน้าที่ติดตามในลักษณะการสนับสนุน เพื่อการแก้ไขปัญหาและข้อติดขัดที่จะเกิดขึ้นจากการทำงานให้สามารถดำเนินการได้ตามแผน เช่น นโยบายหน่วยงานต้นสังกัด หรือ ระเบียบราชการ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายให้รองผู้ว่าเป็นหัวหน้าทีมปฏิบัติงานฯ
   2.2 <u>**ทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ**</u> ทำหน้าที่ในการปฏิบัติงานในหมู่บ้านตั้งแต่กระบวนการสร้างความเข้าใจ เข้าถึง และ การจัดทำแผนพัฒนาชนบทฯ โดยมอบหมายให้นายอำเภอเป็นหัวหน้าทีมปฏิบัติงาน
3. **ผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอ** พร้อมทั้ง

แต่งตั้งผู้ประสานงาน ที่เป็นข้อต่อระหว่างทีมปฏิบัติงานระดับจังหวัด และ ระดับอำเภอโดยให้รายงานผลการปฏิบัติงานตรงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

4. **เตรียมความพร้อมสนับสนุนการทำงานทีมปฏิบัติงานพื้นที่ระดับอำเภอ**
   - **การตั้งสำนักงานปฏิบัติการชั่วคราว** ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านเพื่อสร้างความใกล้ชิด และความคุ้นเคยให้ชาวบ้านในการทำงานของทีมปฏิบัติงานอำเภอ
   - **งบประมาณสนับสนุนการทำงาน** เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำมันรถยนต์ ค่าน้ำ ค่าไฟ สำนักงานชั่วคราว เป็นต้น
5. **ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามภารกิจ** ข้าราชการที่เข้ามาร่วมในทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ อาจมีภารกิจหลายด้านที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งในระยะยาวอาจเกิดปัญหาได้ ทั้งในเรื่องการจัดเวลาการทำงานที่ต้องเข้าพื้นที่อย่างต่อเนื่อง หรือ การประเมินผลการทำงานประจำปีหากไม่ปฏิบัติงานในสำนักงานอาจจะส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงานของตน และสูญเสียตำแหน่ง เนื่องจากต้นสังกัดอาจหาผู้อื่นมารับผิดชอบแทนได้

   ซึ่งในเรื่องนี้ควรมีการแจ้งไปยังหัวหน้าส่วนราชการให้ถือปฏิบัติ ว่าการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริเป็นการปฏิบัติงานตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๔ ที่เห็นชอบตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอ โดยให้บรรจุแผนดังกล่าวไว้ในแผนบริหารราชการแผ่นดินปี ๒๕๕๕ – ๒๕๕๘ ซึ่งกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหนังสือแจ้งกรมในสังกัด ให้ถือปฏิบัติแล้ว

<u>สัปดาห์ที่ 1</u> เตรียมการก่อนลงพื้นที่ทำงานในหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้ทีมปฏิบัติงานอำเภอศึกษาข้อมูลเบื้องต้นร่วมกัน และทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชุมชน ในด้านแหล่งน้ำ เกษตร ประมง ปศุสัตว์ การศึกษา สาธาณสุข การปกครอง
2) เพื่อค้นหาปัญหา และทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น

ผลผลิต

1) ข้อมูลของหมู่บ้าน เช่น ที่ตั้ง จำนวนประชากร แผนผังและขอบเขตหมู่บ้าน การใช้ประโยชน์ที่ดิน ภูมิประเทศ ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2) แผนผังหมู่บ้าน ในลักษณะแผนที่เดินดิน
3) แผนการทำงาน และแนวทางการทำงานในเบื้องต้น

วิธีการทำงาน

1. ***ข้อมูลทุติยภูมิ (ข้อมูลมือสอง) ของหน่วยงานที่มีอยู่แล้วในอำเภอ*** หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ รายงานผลการศึกษา งานวิจัย ภาคีเครือข่ายที่มาทำงานในหมู่บ้านเป้าหมาย

- ข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานแหล่งน้ำขนาดเล็ก จากโครงการชลประทาน หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่
  - ปริมาณความจุ (ลบ.ม.) พื้นที่รับน้ำเต็มศักยภาพจากแหล่งน้ำขนาดเล็กได้กี่ไร่ พื้นที่รับน้ำในหน้าแล้งได้กี่ไร่ ระดับความสูงต่างของพื้นที่
  - ระบบส่งน้ำเดิม เช่น spill way การส่งน้ำด้วยประตูระบายน้ำ การปล่อยตามคลองส่งน้ำลำเหมืองของชาวบ้าน
  - ลำห้วยธรรมชาติจากแหล่งน้ำขนาดเล็ก เช่น มีลักษณะเหมืองแก้มลิง มีคันดินธรรมชาติ
  - ทิศทางการไหลของน้ำ

2. ***สำรวจพื้นที่เบื้องต้น***

*2.1 **การเดินในหมู่บ้านดูสภาพพื้นที่*** สภาพความเป็นอยู่ชาวบ้านประมาณ 1 หรือ 2 หลังคาเรือนโดยไม่บอกชาวบ้านล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลจริง ใช้ทีมปฏิบัติงานอำเภอประมาณ 3 คน หรือ ตามศักยภาพของทีมงาน

- เพื่อให้เข้าใจสภาพกายภาพทั่วไปของแหล่งน้ำขนาดเล็ก ได้แก่ ระบบการส่งน้ำสามารถส่งได้เต็มที่หรือไม่ มีเศษวัชพืชเป็นอุปสรรคในการไหลของน้ำหรือไม่ แหล่งน้ำธรรมชาติที่อยู่ใกล้เคียงแหล่งเก็บน้ำ ระบบท่อส่งน้ำมีหรือไม่ ชำรุดหรือเปล่า มีฝายกั้นน้ำเดิมหรือไม่ ภูมิปัญญาที่ชาวบ้านใช้ในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน เช่น กาลักน้ำ เครื่องตะบันน้ำ **<u>ประเด็นสำคัญ</u>** ที่ให้มองจุดนี้ก่อนเพราะเนื่องจากเป็นการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ดังนั้น ทีมปฏิบัติงานพื้นที่ควรเข้าใจลักษณะการภาพเบื้องต้นให้ได้ เป็นกรอบคิดสำหรับการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ ประเด็นไหนสามารถแก้ไขได้ทันที ก็เริ่มทำ Quick hit ก่อนที่จะหารือกับชาวบ้าน
- ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทีมปฏิบัติงานพื้นที่ระดับอำเภอควรเข้าใจ **คือ <u>หลักคิดการพัฒนาระบบน้ำ</u>** เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ (Area based) ที่เน้นการแก้ไขปัญหา "แบบองค์รวม" โดยหลักการพัฒนาระบบน้ำจะเน้นใช้ความสูงต่างของพื้นที่ตามแรงโน้มถ่วงของโลก (Gravity) ไม่เอาน้ำมันไปแลกกับน้ำ มองความคุ้มค่าจากการลงทุนที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับ (ชาวบ้านได้อะไร) เพื่อเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ ประกอบด้วยการปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก การจัดสรรที่ดินให้ชาวบ้านสามารถประกอบอาชีพได้ เพื่อไม่ให้บุกรุกป่าเพิ่ม ควบคู่กับการส่งเสริมกิจกรรมการเกษตร ได้แก่ การทำนาให้ชาวบ้านมีข้าวพอกิน การปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกพืชแบบผสมผสาน การปศุสัตว์ เป็นต้น อย่างไรก็ดี เพื่อให้ตอบโจทย์การพัฒนาระบบน้ำทีมทำงานฯ ได้ใช้หลักคิดการทำงานที่มองถึงต้น "เหตุ" ปัญหาของชุมชน และดำเนินงานวางแผนเพื่อแก้ปัญหา ผ่านกระบวนการต่าง ๆ จนได้ "ผล" ลัพธ์รูปแบบ กิจกรรมการพัฒนาระบบน้ำมารองรับ แสดงได้ดังรูป

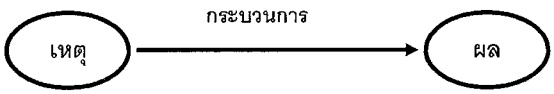

▪ ขาดน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค ต้องสูบน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีมาเสียค่าใช้จ่ายมาก ▪ ไม่มีน้ำใช้สำหรับการเกษตร รอน้ำฝนอย่างเดียว ▪ ผลผลิตข้าวไม่พอกินตลอดปี	▪ แหล่งน้ำต้นทุน / สภาพพื้นที่เอื้ออำนวย ▪ กิจกรรมรูปแบบรายการสร้างฝายหินก่อที่กลมกลืนธรรมชาติระบบส่งน้ำ (ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด) ▪ ความคุ้มค่าจากการลงทุนตอบโจทย์ "ชาวบ้านได้อะไร"

2.2 ***พูดคุย ฟัง เรียนรู้กับชาวบ้าน*** วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอบถามปัญหาเบื้องต้น ได้แก่ ปัญหาเรื่องปากท้อง ปัญหาเกี่ยวกับทุนในการดำเนินชีวิต ปัญหาที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม (แต่ต้องไม่ใช้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่น) แหล่งที่จะได้ข้อมูลที่สำคัญ เช่น

- **<u>ร้านค้าในหมู่บ้านช่วงเย็น ๆ</u>** เพราะเป็นที่รวมตัวของชาวบ้านในการพูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ เช่น บางร้านจะมีโต๊ะนั่งกินเหล้า เบียร์ ซุ้มยาดอง
- **<u>ถังขยะ</u>** จะพบสิ่งที่ชาวบ้านกินอยู่ประจำ เช่น กระป๋องเบียร์ ขวดเหล้า ยาชูกำลัง ซองบุหรี่ ใบจาก ยาตั้ง อาหารที่กิน เพื่อรู้ว่าชาวบ้านกินอะไร อะไรที่เป็นปัจจัยให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น
- **<u>การกินข้าวร่วมชาวบ้าน</u>** โดยจะต้องไม่รบกวนชาวบ้าน ไม่ขอให้ชาวบ้านทำให้กินฟรี โดยอาจมีการซื้อของเข้าไปกินร่วมกัน

3. ***สรุปสิ่งที่พบเห็นจากการเรียนรู้กับชาวบ้าน*** ลงในกระดาษในลักษณะผังหมู่บ้าน ทีมปฏิบัติงานแต่ละคนมีวิธีการสังเกตที่แตกต่างกัน มีความรู้ประสบการณ์ที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกิดมุมมองที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาหลากหลายเป็นประโยชน์มากขึ้น โดยเทียบเคียงกับความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม และการศึกษาดูงานในหลักสูตร พชร. 5 วัน

- **หลักการทำแผนผังหมู่บ้าน** ไม่ใช่เพียงให้รู้ว่าบ้านเรือน วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม ถนน ตั้งอยู่ที่ไหน แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ ผู้ที่จะให้ข้อมูลได้ เช่น บ้านของผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน หรือพระสงฆ์หรือคนที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เป็นผู้นำทางธรรมชาติ

4. ***การเตรียมความพร้อมของทีมปฏิบัติงานอำเภอ***

4.1 ***วางแผนร่วมกันของทีมปฏิบัติอำเภอ*** ระบุ วัน เวลา สถานที่ ผู้ที่จะรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม เตรียมความพร้อมวัสดุอุปกรณ์ GPS เครื่องคอมพิวเตอร์ แบตเตอรี่สำรอง ยานพาหนะตามสภาพพื้นที่ เช่น รถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อ

- จัดทำแผนปฏิบัติการรายวันเป็นรายเดือน โดยใช้ขั้นตอนการจัดทำ "แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ฯ" เป็นตัวตั้งและใส่รายละเอียดกิจกรรมในแต่ละแผน เช่น กิจกรรมศึกษาข้อมูลที่มีอยู่แล้วในระบบข้อมูล จากเอกสาร บรรยายสรุป อบต. กิจกรรมการสร้างความเข้าใจการประชุมกับชาวบ้าน การค้นหาอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน การเก็บข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ โดยระบุผู้รับผิดชอบหลัก ผู้รับผิดชอบรองใน

ลักษณะการทำงานเป็นทีม และ วันที่ดำเนินการ ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำทีละแผนอยู่ที่การแบ่งงานและการบริหารจัดการทีม ดังตัวอย่างแบบฟอร์มการจัดทำแผนปฏิบัติการ ดังนี้

	กิจกรรม	ผู้ดำเนินงาน					มีนาคม																							
		หลัก			รอง		12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
1	จัดทำแผนการดำเนินงาน																									
2	ศึกษาข้อมูลภูมิภูมิของพื้นที่																									
	2.1 เก็บข้อมูลเบื้องต้น																									
	2.2.1 สนับข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็น																									
	2.2.2 ขอบัตรอำนาจ อบต. เพื่อขอความร่วมมือ																									
	2.2.3 (ได้หนังสือจากอำเภอ เพื่อประสานหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่)																									
	2.2.4 (ขอหนังสือจากต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง - เกษตร ปศุสัตว์ ชลประทาน)																									
	2.2.5 จัดความสัมพันธ์																									
	2.2.6 ให้ข้อมูล																									
	2.2.7 สรุปและประมวลผลข้อมูล																									
3	สร้างความเข้าใจพื้นฐานกับหน่วยงานในพื้นที่และชุมชน																									
	3.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการอำเภอ																									
	3.2 ประชุมชี้แจงโครงการ ทุกระดับ (จังหวัด อำเภอ อบต มหาวิทยาลัย)																									
	3.2.1 เตรียมการประชุม (กำหนดการ สถานที่ และการประสานงาน)																									
	3.2.2 ประชุมชี้แจงโครงการ																									
4	สร้างความเข้าใจในองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ																									
	4.1 ทีมปฏิบัติการอำเภอศึกษาดูงานที่ตะบะน้ำน้ำ																									
	4.1.1 เตรียมการศึกษาดูงานที่ ตะบะน้ำน้ำ (กำหนดการ และ/หรือ ตอ)	x																								
	4.1.2 เตรียมการศึกษาดูงานที่ ตะบะน้ำน้ำ (ประสานงานหน่วยงาน)																									
	4.1.3 ศึกษาดูงาน (ทีมอำเภอ / ทีมเกษตรอินทรีย์)	x		x		x																				
5	ฝึกอบรมอาสาสมัครทั้งหา 30 คนจาก 30 หมู่บ้าน																									
	5.1 สนับสนุน อสท.																									
	5.1.1 ประสานงานกลุ่มเกษตรกรต้นแบบ					x																				

Page 1

4.2 ปัจจัยความสำเร็จของทีม

- การทำงานเมื่อ***ใจพร้อม***ก่อนต้องมาอันดับหนึ่ง เสียสละเวลาเป็นอย่างมากไม่อย่างนั้นงานจะสำเร็จไม่ได้ ต้องมีความ***เชื่อมั่น***ว่าการนำองค์ความรู้สืบสานแนวพระราชดำริมาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้านนั้นเป็นประโยชน์และสามารถแก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้จริงเพื่อเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ไม่ได้เป็นการเพิ่มภาระงานราชการแต่อย่างใด
- เน้นการ***ทำงานเป็นทีม*** ต้องมีความเชื่อมั่นระหว่างกัน การลงพื้นที่ไม่มองแต่ภารกิจของหน่วยงานหรือตำแหน่งหน้าที่ (ไม่เป็นปศุสัตว์ ไม่เป็นเกษตร ไม่เป็นชลประทาน) ทำงานด้วยความเสมอภาค ไม่ทำงานเป็นรายกิจกรรม แต่เป็นการทำงานที่มองการ***พัฒนาเชิงพื้นที่***เป็นตัวตั้ง
- สร้าง***ข้อตกลงร่วม***กันในการปฏิบัติงาน หากไม่พักค้างคืนในหมู่บ้าน ระยะเวลาการทำงานขอให้พร้อมตั้งแต่เช้าถึงเวลาสรุปงานเสร็จช่วงกลางคืนแต่ละวัน และวางแผนการทำงานในวันรุ่งขึ้น พร้อมทั้งกำหนดตัวผู้รับผิดชอบ
- ประเด็นที่ต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของปิดทองหลังพระฯ คือ การดำเนินงานตามปรัชญาและแนวทางการทำงานของปิดทองหลังพระฯ ไม่ได้เป็นการเพิ่มภาระของหน่วยงานแต่เป็นการปิดจุดอ่อน เสริมจุดแข็ง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถทำงานได้ง่ายขึ้น เห็นผลชัดเจน และชาวบ้านได้รับประโยชน์ โดยราชการเป็นผู้นำหน้า ช่วยคนจนให้สามารถช่วยตัวเองได้จริง ๆ

- **ข้อควรระวัง** ที่สำคัญที่สุดคือการประพฤติตนที่เป็นกันเองเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ชาวบ้าน การวางตัวของทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ ภาพลักษณ์ การใช้คำพูด และ การปฏิบัติตัวที่เป็นแบบอย่างและให้ชาวบ้านเชื่อถือ

สัปดาห์ที่ 2 ก่อนประชุมชาวบ้าน

วัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจทีมงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชาวบ้าน และให้ผู้นำชุมชนไปทำความเข้าใจเบื้องต้นกับชาวบ้านก่อน โดยการวางตัวของทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ ทั้งในเรื่องภาพลักษณ์ การใช้คำพูด และการปฏิบัติตัวที่ให้ชาวบ้านเชื่อถือ

ผลผลิต
1) กำหนดวันนัดประชุมชาวบ้าน
2) เตรียมกระบวนการประชุมร่วมกับผู้นำชาวบ้าน

วิธีการทำงาน ทีมปฏิบัติงานปรึกษาหารือกับผู้นำหมู่บ้านเพื่อให้ผู้นำเข้าใจในวัตถุประสงค์การลงมาทำงาน ว่า

1) การทำงานตามปรัชญาและวิธีการทำงานของมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ต้องเริ่มจากการแก้ไขปัญหาปากท้องชาวบ้านก่อน ทำอย่างไรให้มีข้าวกิน ไม่ไปกู้หนี้ยืมสินเพิ่ม ส่งเสริมกิจกรรมทางการเกษตร ปศุสัตว์อย่างถูกวิธี การเพิ่มผลผลิต โดยลดการใช้สารเคมี ผลผลิตทางการเกษตรเริ่มจากกินในครัวเรือนก่อน และเหลือค่อยขายเพื่อสร้างรายได้และอาชีพเสริม
2) ชาวบ้านต้องเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำงานทุกกิจกรรม ไม่มีค่าจ้างแรงงาน แต่หากต้องมีค่าจ้างเหมาให้ถือเป็นข้อยกเว้น เพราะชาวบ้านทำเองไม่ได้ โดยหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่สนับสนุน ความรู้ เทคนิค วิธีการ วัสดุอุปกรณ์
3) โครงการไม่ได้นำเงินมาให้ แต่จะมาให้ความรู้และสนับสนุนอุปกรณ์ที่ชาวบ้านขาด หากชาวบ้านยินยอมพร้อมใจร่วมโครงการ ต้องบอกข้อมูลที่เป็นจริง ร่วมสำรวจข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจสังคม และร่วมเดินสำรวจกายภาพ
4) เมื่อทำความเข้าใจกับผู้นำชาวบ้านจนแน่ใจว่ามีความเข้าใจหลักการที่ตรงกันแล้ว จึงขอให้ผู้นำชาวบ้านไปสื่อสารทำความเข้าใจกับชาวบ้านเบื้องต้นก่อน ทีมปฏิบัติงานพื้นที่ระดับอำเภอจะลงพื้นที่ไปทำความเข้าใจร่วมกันอีกครั้ง

สัปดาห์ที่ 3 เข้าทำงานในหมู่บ้าน : ประชุมชาวบ้านครั้งแรก

วัตถุประสงค์ เพื่อชี้แจงความเข้าใจวัตถุประสงค์ สร้างความเข้าใจวิธีการทำงาน และประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับเมื่อร่วมลงมือทำงานกับโครงการ

ช่วงเวลาที่เหมาะสม ควรเป็นช่วงเย็น หรือช่วงค่ำ ที่ไม่กระทบกับเวลาทำมาหากินของชาวบ้าน และชาวบ้านสามารถมาเข้าร่วมได้ทุกหลังคาเรือน

ผลผลิต
1) ชาวบ้านมีความมั่นใจในการดำเนินงานของโครงการ มีการแสดงออกถึงความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการ มีการลงมติเข้าร่วมโครงการ

	2) มีการคัดเลือกอาสาสมัคร หรือ เสนอตัวเข้าร่วมเป็นทีมสำรวจข้อมูลกับโครงการ 3) กำหนดวัน เวลา นัดหมายเพื่อทำความเข้าใจแบบสำรวจ และเดินสำรวจกายภาพ
กลุ่มเป้าหมาย	ตัวแทนชาวบ้านเข้าร่วมหลังคาเรือนละ 1 คน ผู้เข้าร่วมอย่างน้อยร้อยละ 60 - 80 ของครัวเรือนที่อยู่ในหมู่บ้าน
ข้อมูลที่ต้องเตรียม	ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ภาพถ่ายที่แสดงถึงปัญหา และสิ่งดีๆ ที่ได้จากการเตรียมการ
วิธีการทำงาน	1) ทีมปฏิบัติงานอำเภอ นำโดยนายอำเภอ ***พูดคุยกระตุ้นชาวบ้าน*** โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ ▪ การทำงานครั้งนี้จะลงมาเรียนรู้การทำงานร่วมกับชาวบ้าน ชาวบ้านจะต้องมาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ และเป็นเจ้าของ ▪ บอกประโยชน์เรื่องการลงเก็บข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม และการเดินสำรวจกายภาพ ให้ชาวบ้านเข้าใจ ข้อมูลทุกอย่างจะนำไปวางแผนและพัฒนาต่อไป ถ้าชาวบ้านไม่ให้ข้อมูลที่เป็นจริง จะทำให้วางแผนและพัฒนาคลาดเคลื่อน เพื่อให้ชาวบ้านเห็นด้วยและเข้าร่วมทำงานด้วยกัน ▪ บอกให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับจากการร่วมวางแผน ร่วมลงมือ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เช่น พื้นที่รับน้ำจะเพิ่มขึ้นจากเดิมเท่าไหร่หากมีการต่อท่อ สร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มเติม หรือ การสร้างฝายอนุรักษ์ นอกจากจะมีระบบนิเวศน์คืนมาป่ามีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นคืนชีวิตให้แก่สัตว์เล็ก ๆ ที่เป็นแหล่งอาหารกลับคืนสู่ชุมชนแล้ว ยังเป็นการชะลอน้ำให้อยู่ข้างบนนานขึ้นไม่ไหลมาท่วมหมู่บ้านเร็วลงมาในหมู่บ้านปริมาณที่น้อย หรือ การลดรายจ่ายและสร้างรายได้จากกิจกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา ▪ พูดคุยแนวทางแก้ไขรากเหง้าของปัญหา (เจ็บ จน ไม่รู้) เช่น "ความเจ็บ" ไม่ต้องแก้เพราะมีสถานีอนามัยอยู่แล้ว "ความไม่รู้" ก็ไม่ต้องแก้เพราะมีโรงเรียนอยู่แล้ว แต่ให้มาชวนคิดชวนคุยในเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยแก้ไข***ปัญหาพื้นฐานที่เป็นเรื่อง "จำเป็น"*** เช่น เรื่องน้ำ ดิน เกษตร ไม่ใช่ปัญหาที่เกิดจากความอยาก เช่น เสาสัญญาณโทรศัพท์มือถือ เมรุเผาศพ ▪ การทำงานจะไม่ใช่ระบบราชการแบบเดิม ซึ่งเป็นโครงการที่สั่งการมาจากจังหวัด อำเภอ อบต./เทศบาล และหน่วยงานราชการส่วนกลาง เข้ามาทำงานโดยชาวบ้านไม่รู้ ทีมงานให้ความมั่นใจกับชาวบ้านว่าจะทำงานอยู่ประจำอย่างต่อเนื่อง และเข้ามาทำงานพร้อมๆ กันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง "แบบกินยาชุด" เพื่อแก้ปัญหาของหมู่บ้าน หากพบปัญหาในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมาย ก็จะนำหน่วยงานที่มีภารกิจเข้ามาดูแลเพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ให้ชาวบ้าน 2) สอบถามและแสดงความคิดเห็น ***ให้เกิดประชามติจากยอมรับของชาวบ้าน***เพื่อให้ชาวบ้านตื่นตัวและร่วมมือทำงานอย่างเต็มที่ ท้าทายกับสิ่งใหม่ๆ ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน

3) ***ตรวจอุณหภูมิความสนใจของชาวบ้านเบื้องต้น*** พูดคุยกับชาวบ้านเพื่อดูความพร้อม ความสนใจที่จะร่วมลงมือทำงานตามแผน เช่น รู้จักโครงการหรือไม่ และถามคำถามที่สะท้อนว่าอยากจะให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือไม่ คนในหมู่บ้านที่อาจเป็น อสพ. ช่วยเหลือทีม

4) ***การคัดเลือกอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน*** เป็นคนในหมู่บ้านที่มีใจพร้อมทำงานเพื่อหมู่บ้านของตนเอง มาช่วยสำรวจข้อมูล และเดินกายภาพ นัดหมายวัน เวลา เพื่อทำความเข้าใจแบบสำรวจ และ การเดินสำรวจกายภาพ ประสานการทำงานด้านต่าง ๆ ระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านกับทีมปฏิบัติงานพื้นที่ โดยทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอจะต้องนำไปอบรมทักษะความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนาหมู่บ้าน ในแหล่งเรียนรู้โครงการพระราชดำริต่าง ๆ เช่น การสร้างฝาย การปศุสัตว์ การเกษตร เป็นต้น

<u>ประเด็นสำคัญ</u> คือ

1) ทีมปฏิบัติงานอำเภอควรมีการเตรียมการก่อน จัดลำดับผู้พูดและเนื้อหาที่จะพูดอย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้มีการพูดซ้ำไปซ้ำมา จะทำให้มีการความเข้าใจนานเกินไป จนเป็นความไม่เข้าใจ และชาวบ้านจะเบื่อและอาจลุกออกจากที่ประชุมได้

2) เปิดโอกาสให้ชาวบ้าน แสดงความคิดเห็นมาก ๆ และถามชาวบ้านเลยว่าพร้อมร่วมลงมือทำงานด้วยตนเองหรือไม่ พร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ หรือไม่ หากชาวบ้านเห็นด้วยและพร้อมลงมือทำ จึงเริ่มดำเนินงานเก็บข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม ตามขั้นตอน หากไม่เห็นด้วย ถอนโครงการกลับ...

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

1) หากพบว่ามีกลุ่มชาวบ้านที่ยังไม่เข้าใจ ไม่เชื่อมั่น และยังไม่อยากให้ความร่วมมือ ต้องแยกกลุ่มคนกลุ่มนี้ และทำความเข้าใจซ้ำอีก ต้องทำให้เห็นว่าการแก้ปัญหาหรือพัฒนาทำให้ชุมชนดีขึ้นจริง เกิดประโยชน์จริง ประโยชน์ที่จะได้รับคืออะไร เมื่อคนในชุมชนส่วนใหญ่อยากเข้าร่วม จึงจะเริ่มสำรวจข้อมูล และเดินกายภาพ

2) ในการประชุมครั้งแรก ชาวบ้านอาจยังไม่เข้าใจ และไม่ให้ข้อมูลในการตอบแบบสำรวจเรื่องรายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ดังนั้น ในการประชุมครั้งแรก นายอำเภอควรให้ความมั่นใจกับชาวบ้านว่าข้อมูลดังกล่าวจะไม่เปิดเผย และไม่เกี่ยวข้องกับการหักภาษีใดๆ ทั้งสิ้น เพื่อให้ชาวบ้านยินยอมบอกข้อมูลที่เป็นจริง

สัปดาห์ที่ 4 นัดหมายผู้นำชุมชน และ อสพ. เตรียมการสำรวจข้อมูล

วัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจวิธีการทำแบบสำรวจข้อมูล ให้แก่ อสพ.และผู้นำชุมชน

ผลผลิต

1) แบบสำรวจที่มีการปรับแก้ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม
2) การจัดแบ่งทีมสำรวจตามภูมิสังคม เช่น ตามกลุ่มบ้าน ตามสายน้ำ เป็นต้น
3) วางแผนการสำรวจข้อมูล นัดหมายวัน/เวลาเริ่มและวันเสร็จงาน
4) จัดทีมตรวจทานความถูกต้อง และประมวลข้อมูลจากแบบสำรวจ

ข้อมูลที่ต้องเตรียม

1) แบบสำรวจเศรษฐกิจและสังคม
2) แผนผังบ้านเรือนในชุมชน

วิธีการทำงาน

1) อธิบายให้ทีมสำรวจเข้าใจความสำคัญและความจำเป็นในการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจสังคมรายครัวเรือน เพื่อนำไปวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และนำไปวางแผนแก้ไขปัญหาให้ตรงกับความต้องการของชุมชน
2) อธิบายและทำความเข้าใจแบบสำรวจเศรษฐกิจและสังคมทีละข้อ พร้อมยกตัวอย่างปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากแบบสำรวจ เช่น หน่วยนับ ชนิดของพืชที่ปลูกในแต่ละท้องถิ่น วิธีการตั้งคำถามให้ได้คำตอบตามแบบสำรวจ การตรวจสอบคำตอบจากคำถามข้ออื่น
3) ปรับคำถามในแบบสำรวจ ที่ไม่สอดคล้องกับภูมิสังคมของชุมชน
4) จัดแบ่งทีมสำรวจตามกลุ่มบ้าน หรือตามภูมิประเทศ และมีการนำแบบไปทดลองทำเพื่อ (Pre-test) เรียนรู้วิธีการถามข้อมูลและปัญหาที่เกิดขึ้นจะแก้ไขอย่างไร พร้อมปรับแก้แบบสำรวจอีกครั้งจากปัญหาที่พบ
5) นัดหมายวันเริ่มสำรวจ โดยอาจใช้วิธีการเข้าไปสัมภาษณ์ในบ้านเรือนชาวบ้าน โดยจัดประชุมชาวบ้านทุกครัวเรือนอีกครั้ง หรือ ประกาศเสียงตามสาย นัดหมายในการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม โดยนายอำเภอ หรือ ปลัดอาวุโส หรือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ ผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ทำความเข้าใจประโยชน์ที่จะได้จากการทำแบบสำรวจข้อมูล และขอความร่วมมือให้ชาวบ้านตอบข้อมูลที่ตรงกับความจริงโดยไม่เป็นการเรียกเก็บภาษีย้อนหลัง และ จะไม่เปิดเผยข้อมูลรายบุคคล
6) เตรียมวัสดุ เครื่องมือในการสำรวจข้อมูลให้พร้อม เช่น แบบสำรวจที่ปรับแก้แล้ว เครื่องคิดเลขขนาดใหญ่ ดินสอ ยางลบ

สัปดาห์ที่ 5 สำรวจข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคมโดยใช้แบบสำรวจและเดินสำรวจกายภาพ

วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้ชุมชนและทีมปฏิบัติงานอำเภอเห็นภูมิสังคมและปัญหาของชุมชนจากสภาพที่เป็นจริง ค้นหาสาเหตุของปัญหา และศักยภาพของชุมชน ที่สามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนได้
2) เพื่อสร้างการทำงานเป็นทีม ระหว่างผู้แทนหน่วยงานต่างๆ อสพ. ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน การเดินสำรวจข้อมูลร่วมกันทำให้ชาวบ้านและทีมปฏิบัติงาน
3) เพื่อให้ชุมชนเข้าใจสภาพความเป็นจริงของตนเอง และเตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของการพัฒนาที่เกิดขึ้น

ผลผลิต

1) ข้อมูลการสำรวจเศรษฐกิจสังคมครบถ้วนทุกหลังคาเรือน (100%)
2) ผลการเดินสำรวจกายภาพ โดยนำเสนอเป็นแผนที่ดังนี้
   - น้ำ : แผนที่แสดงเส้นทางน้ำ แหล่งน้ำ ตำแหน่งฝายเดิม รูปถ่าย พิกัดของจุดสำคัญ เช่น จุดที่นำน้ำไปใช้ ผังแสดงการไหลของน้ำ และเส้นทางการนำน้ำมาใช้ การ

วางแผนบริหารจัดการน้ำ ระดับความสูงต่างของพื้นที่ ปริมาณน้ำไหลต่อวินาที

- ป่าไม้ : ขอบเขตพื้นที่ป่าไม้ บริเวณที่ใช้ประโยชน์ พื้นที่อนุรักษ์ และบริเวณที่เป็นป่าใช้สอย ป่าเสื่อมโทรม ผลการสำรวจความหนาแน่นของป่าและพรรณไม้ ได้แก่ ชนิดพันธุ์ ชื่อพันธุ์ไม้ ความสูง ทรงพุ่ม เส้นผ่าศูนย์กลาง และการใช้ประโยชน์
- การใช้ประโยชน์ที่ดิน : แผนที่แสดงที่ดินทำกินทุกแปลง ซึ่งมีรายละเอียดประกอบรายแปลง เช่น เจ้าของ พิกัด เนื้อที่ และการใช้ประโยชน์ และรูปถ่ายทุกแปลง
- แหล่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย สถานที่ราชการ เป็นต้น

ข้อมูลที่ต้องเตรียม

1) แบบสำรวจเศรษฐกิจและสังคมเท่าจำนวนบ้านที่จะสำรวจ
2) แผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน 1:50,000 /ภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่
3) แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลการสำรวจแปลงที่ดิน การสำรวจน้ำ และการสำรวจป่า

วิธีการทำงาน

ทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ วางแผนการทำงานก่อนการสำรวจกายภาพ และสรุปงานร่วมกัน เพื่อให้ทีมงานทุกทีมเห็นงานเท่ากัน โดยมีวิธีการทำงานดังนี้

1) การสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม ควรเข้าสำรวจทีละหลังคาเรือนเพื่อให้เห็นลักษณะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่แท้จริงด้วย และ ควรเน้นลักษณะการพูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ชาวบ้านมีความสบายใจในการให้ข้อมูลที่เป็นจริง และที่สำคัญต้องให้ชาวบ้านเตรียมสำเนาทะเบียนบ้าน หรือ หลักฐานต่าง ๆ ทางกฎหมายไว้ด้วย เช่น บัตรประจำตัวผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน (รหัส 0) เป็นต้น
2) ดูแผนที่ภูมิประเทศ 1:50,000 / ภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่ เพื่อดูการใช้ที่ดินในภาพรวม ว่ามีทรัพยากรธรรมชาติอะไรอยู่ตรงไหนบ้าน เช่น แหล่งน้ำมีต้นน้ำไหลไปทางไหน ทิศไหน ระดับความสูงเท่าไร ป่าไม้อยู่บริเวณไหน เป็นต้น และกำหนดขอบเขตการสำรวจคร่าวๆ
3) แบ่งทีมสำรวจ เช่น ทีมสำรวจป่า สำรวจแหล่งน้ำ จับพิกัดแปลงที่ดินทำกิน และบ้านเรือน

<u>ทีมสำรวจป่า</u> :

- ระดับความสูงของพื้นที่ที่ป่าไม้ ชนิด/จำนวนพันธุ์ไม้ ความหนาแน่นของต้นไม้ ขนาดต้นไม้
- บริเวณที่ชาวบ้านมาใช้ประโยชน์จากป่า เช่น แหล่งเก็บฟืน เก็บเห็ด หน่อไม้ และอาหารจากป่า รวมถึงบริเวณที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน
- ขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ เช่น เขตอุทยานฯ เขตป่าต้นน้ำ เขตป่าชุมชน บริเวณที่มีการบุกรุกทำลาย หรือมีสภาพป่าเสื่อมโทรม พื้นที่ป่าใช้สอย

<u>ทีมสำรวจน้ำ</u>

- สำรวจเส้นทางน้ำ ต้นน้ำ แหล่งน้ำ ลำห้วยที่มีน้ำตลอดปีและไม่ตลอดปี ฝาย แนวท่อเดิม วัดปริมาณน้ำไหล พื้นที่รับน้ำในปัจจุบัน ระดับความสูง ความยาวของลำน้ำ
- เก็บตัวอย่างน้ำมาตรวจคุณภาพ หากพบว่ามีการใช้สารเคมีทางการเกษตร

- จับพิกัดจุดสำคัญและถ่ายภาพประกอบ เช่น บริเวณที่มีปัญหาดินถล่ม จุดที่มีน้ำมุดน้ำโผล่ จุดที่นำน้ำไปใช้ในชุมชน หรือนำไปใช้เพื่อการเกษตร จุดที่มีการใช้สารเคมี จุดที่มีการสะสมดินตะกอน หรือมีปัญหา เป็นต้น

<u>ทีมสำรวจที่ดินทำกิน</u>

- สำรวจที่ดินทำกินรายแปลง จับพิกัดตำแหน่งที่ดิน ระดับความสูงของพื้นที่ รูปถ่ายเจ้าของที่ดิน ขอบเขตและเนื้อที่ของที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน ชนิดพืชที่ปลูก รูปถ่ายการใช้ประโยชน์ที่ดิน

<u>ทั้งนี้</u> การสำรวจข้อมูลกายภาพควรดูฤดูกาลเป็นหลักด้วย เช่น การวัดปริมาณน้ำไม่ควรวัดในฤดูฝน หรือ ตอนน้ำหลาก

<u>ประเด็นสำคัญ</u> การเดินสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลกายภาพ จะต้องมีผู้นำชุมชน ผู้แทนชาวบ้าน เข้าร่วมในทีมสำรวจด้วย เพราะนอกจากจะรู้ลักษณะพื้นที่ดี ลักษณะที่ตั้งบ้านเรือน จะสามารถให้ข้อมูลได้อีกด้วย

<u>สัปดาห์ที่ 6</u> วิเคราะห์ข้อมูลและจัดรูปแบบการนำเสนอข้อมูลให้ชุมชน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อนำข้อมูลจากแบบสำรวจเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน มาสรุปเป็นภาพรวมของหมู่บ้าน นำเสนอในรูปแบบของตารางข้อมูลและกราฟให้ชาวบ้านเข้าใจง่าย
2) นำข้อมูลจากการจับพิกัดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยมาสรุปเรียบเรียง และวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจกับสภาพความเป็นจริง ปัญหา ทุน และศักยภาพของชุมชน
3) เพื่อวิเคราะห์หาประเด็นร่วมของชุมชน และนำไปสู่การวางแผนแก้ไขปัญหา

ผลผลิต

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ประชากร แยกตามเพศและอายุ อาชีพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม การใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น พื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ป่า พื้นที่อยู่อาศัย
2) ผลการสำรวจกายภาพและการจับพิกัดที่ดินทำกิน โดยนำเสนอในรูปแบบของแผนที่
3) ผลการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และความเสี่ยง
4) รูปแบบการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ชุมชนเข้าใจง่าย
5) ประเด็นร่วมของชุมชน ที่จะนำไปแก้ไขหรือพัฒนาต่อ

วิธีการทำงาน

1) ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสำรวจ หากพบว่ามีข้อมูลไม่ครบถ้วน หรือไม่สอดคล้องกัน ต้องนำกลับไปแก้ไขใหม่
2) นำข้อมูลจากแบบสำรวจที่ตรวจทานแก้ไขแล้ว พิมพ์ในโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล (Excel หรือ SPSS) วิเคราะห์ผลเป็นภาพรวมของหมู่บ้าน และคิดสัดส่วนต่อหน่วยครัวเรือน แสดงผลในรูปแบบที่ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย เช่น ทำเป็นกราฟวงกลม กราฟแท่ง แสดงให้เห็นทุกเรื่องที่อยู่ในแบบสำรวจไม่ใช่เฉพาะ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม เท่านั้น
3) ในการสำรวจพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน บางพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์อยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องจับพิกัดที่ดินรายแปลง สามารถขอข้อมูลจาก “กรมที่ดิน” มาประกอบได้ แต่ในกรณีที่ไม่มีเอกสาร

สิทธิแสดงขอบเขตที่ดิน หรือ มีการบุกรุกทำลายป่า จำเป็นต้องมีการจับพิกัดรายแปลงที่ดินทุกแปลงในหมู่บ้าน (แต่ต้องทำความเข้าใจว่าไม่ได้จับพิกัดเพื่อออกเอกสารสิทธิให้) เพื่อเป็นการป้องกันมิให้บุกรุกเพิ่ม

4) วิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และความเสี่ยง

5) ก่อนคืนข้อมูลให้ชาวบ้าน ทีมปฏิบัติงานพื้นที่ระดับอำเภอ ควรเตรียมตัวกันก่อน เช่น แผนการพัฒนาเบื้องต้น ประเด็นที่จะโดนใจชาวบ้านที่เป็นปัญหาร่วมของชุมชนโดยเน้นเรื่องแก้ปัญหาปากท้องของชาวบ้านก่อนเป็นหลัก เช่น ต้องมีข้าวให้พอกิน ลดรายจ่ายจากการซื้ออาหาร และต้องคุยกันให้เป็นทีมเดียวกันก่อนไม่ใช่ไปเถียงกันต่อหน้าชาวบ้าน

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข

1) ชาวบ้านจะไม่ค่อยบอกข้อมูลด้านรายรับ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม. ดังนั้น นายอำเภอหรือนายก อบต.ควรเน้นย้ำกับชาวบ้านว่าข้อมูลเรื่องรายได้ ทรัพย์สิน ไม่เกี่ยวข้องกับการเก็บภาษี

2) ชาวบ้านไม่เข้าใจคำถามและไม่บอกข้อมูล ให้ใช้วิธีคำพูดง่ายๆ และไม่เป็นทางการ ชาวบ้านจะได้เชื่อใจ

3) หากมีข้อสงสัย หรือไม่แน่ใจในระหว่างทำแบบสำรวจ ให้เขียนรายละเอียดไว้ และนำกับมาปรึกษาคณะทำงาน

สัปดาห์ที่ 7 คืนข้อมูล ระดมปัญหาและความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญ

วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้ชาวบ้านร่วมตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูล ที่มาจากแบบสำรวจและผลการสำรวจข้อมูลกายภาพ และร่วมกันเป้าหมายการพัฒนาจากข้อมูลที่สำรวจ

2) เพื่อให้ชุมชนได้เห็นทุน ศักยภาพ และสภาพปัญหาของชุมชน ที่เป็นจริงในปัจจุบัน

3) เพื่อกระตุ้นและโน้มน้าวให้ชาวบ้านคิด เรียนรู้ และเลือกแนวทางการพัฒนาตนเอง

ผลผลิต

1) ข้อสรุปปัญหาหลักใน 6 มิติ และความต้องการเร่งด่วนที่ต้องนำไปเป็นโจทย์การพัฒนา

2) สถานการณ์ความก้าวหน้าของ 6 มิติ และ ปัญหา/ศักยภาพของชุมชนในมิติต่างๆ

3) แนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ที่เสนอโดยชาวบ้าน

ข้อมูลที่ต้องเตรียม

1) ผลการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล ในรูปแบบที่พร้อมนำเสนอให้ชาวบ้านเข้าใจง่าย

2) รูปภาพจากการสำรวจ ทั้งภาพที่เป็นข้อดี และปัญหา

3) ไม่ควรรีบเร่งทำกระบวนการนี้ เพราะชาวบ้านต้องมีความพร้อมและเข้าใจข้อมูล

ข้อควรปฏิบัติและข้อพึงระวัง

1) กระบวนการนี้ไม่ควรเร่งรีบ ชาวบ้านต้องมาร่วมกันพร้อมเพรียง และเข้าใจข้อมูล

2) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และการถอดปัญหาและความต้องการ ต้องทำต่อเนื่องกัน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องทางความคิด และไม่เสียเวลาทำมาหากินของชาวบ้าน

3) หากตัวแทนจากทุกครัวเรือนมาร่วมน้อยกว่าร้อยละ 70 ให้เลื่อนการประชุม เพื่อให้การรับรองข้อมูลและการระดมปัญหาความต้องการ เป็นเสียงส่วนใหญ่ของชุมชน

4) การดูความพร้อมของชุมชน หากพบว่ามีชุมชนมากกว่าร้อยละ 30 ยังไม่เชื่อมั่นใน

	โครงการ และยังไม่อยากให้ความร่วมมือ ต้องแยกกลุ่มคนนี้ และดำเนินการสื่อสารทำความเข้าใจอีก จนกว่าจะได้เสียงส่วนใหญ่ของชุมชน
วิธีการทำงาน	1) นัดหมายชาวบ้านมาร่วมทุกครัวเรือนในวันและเวลาที่ชาวบ้านสะดวก 2) นำเสนอผลการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม และการเดินสำรวจกายภาพ 3) แบ่งกลุ่มย่อย ให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น เพื่อค้นหาทุนและศักยภาพของชุมชนใน 6 มิติ (น้ำ ดิน ป่า เกษตร พลังงานทดแทน และสิ่งแวดล้อม) ทั้งภาพในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วง รวมทั้งให้ชาวบ้านนำเสนอปัญหาและความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาของชาวบ้านเอง 4) จัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยลงคะแนนเพื่อให้ได้มติเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุม
ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข	1) หากตัวแทนจากทุกครัวเรือนมาร่วมน้อยกว่าร้อยละ 70 ให้เลื่อนการประชุม เพื่อให้การรับรองข้อมูลและการระดมปัญหาความต้องการ เป็นเสียงส่วนใหญ่ของชุมชน 2) กระบวนการนี้ไม่ควรเร่งรีบ ชาวบ้านต้องมาร่วมกันพร้อมเพรียง และเข้าใจข้อมูล 3) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และการถอดปัญหาและความต้องการ ต้องทำต่อเนื่องกัน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องทางความคิด และไม่เสียเวลาทำมาหากินของชาวบ้าน 4) การดูความพร้อมของชุมชน หากพบว่ามีชุมชนมากกว่าร้อยละ 30 ยังไม่เชื่อมั่นในโครงการ และยังไม่อยากให้ความร่วมมือ ต้องแยกกลุ่มคนนี้ และดำเนินการสื่อสารทำความเข้าใจอีก จนกว่าจะได้เสียงส่วนใหญ่ของชุมชน 5) สิ่งที่ต้องพึงระวัง คือ ระบบเสียงการนำเสนอ ซึ่งจะพบปัญหาบ่อย คือ เสียงเบาไป ชาวบ้านที่อยู่ท้ายของการประชุมไม่ได้ยินและจะเดินหนีออกไป ไม่เกิดความสนใจ

<u>สัปดาห์ที่ 8</u> จัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

วัตถุประสงค์	1) เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องทุนการดำเนินชีวิตและอาชีพของชาวบ้าน 2) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และบูรณาการความองค์ความรู้จากหน่วยงานภายนอก และศักยภาพจากภายในชุมชน
ผลผลิต	1) แผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาในระยะเร่งด่วน เห็นผลเร็ว (Quick win) และแผนปฏิบัติการในการเริ่มลงมือดำเนินการ โดยชาวบ้านมาร่วมเป็นแรงงานหลัก และบทบาทความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ 2) แผนฉบับสมบูรณ์ ที่ระบุแผนงาน โครงการ เป้าหมาย ต้นทุนดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ ประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับ ซึ่งประกอบด้วย จำนวน ผลผลิตต่อหน่วย และรายได้
ข้อมูลที่ต้องเตรียม	1) ต้นทุนต่อหน่วยในการผลิตพืชแต่ละชนิด เช่น เมล็ดพันธุ์ จำนวนผลผลิต ราคาขาย 2) การคำนวณหามูลค่าที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาระบบน้ำ เช่น

3) จำนวนผลผลิตต่อหน่วย ที่จะทำให้ชาวบ้านอยู่รอด

วิธีการทำงาน

1) ประชุมชาวบ้านเพื่อจัดทำแผนชีวิตชุมชน โดยนำมิติปัญหาและความต้องการที่ชาวบ้านให้ความสำคัญในลำดับแรก มาจัดทำแผนชีวิตชุมชน ให้เห็นสิ่งที่ต้องทำตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เช่น พืชที่จะปลูกเมื่อมีการพัฒนาระบบน้ำ ต้องใช้ปัจจัยการผลิตจากแหล่งไหน ต้นทุนเท่าไร กระบวนการผลิต/ปลูกมีระยะเวลาเท่าไร การจัดการผลผลิต ตลาดรับซื้อ การแปรรูป และรายได้ที่เกิดขึ้น เป็นต้น เพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนงานโครงการในแต่ละมิติ

2) สอบทานและกลั่นกรองแผนงาน ให้มีลักษณะดังนี้

2.1 สอดคล้องหลักการองค์ความรู้ 6 มิติ และภูมิสังคม องค์ความรู้ที่เป็นสากล องค์ความรู้ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวพระราชดำริ

2.2 การจัดทำงบประมาณตามหลักการทรงงาน ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด โดยใช้หลักการแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น ประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก

2.3 บูรณาการทำงานทุกภาคส่วน โดยจำแนกภารกิจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และชาวบ้านในพื้นที่

2.4 ชาวบ้านในพื้นที่ต้องเข้ามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน และ ร่วมทำงานในทุกกิจกรรม เพื่อให้ชาวบ้านรู้วิธีการซ่อม การบำรุงรักษา และ การบริหารจัดการเองได้ในระยะยาว โดยวิธีการจ้างเหมาเป็นข้อยกเว้นกรณีที่ชาวบ้านทำเองไม่ได้

2.5 สามารถวัดผลสำเร็จของโครงการและแผนงาน ว่าตรงตามความต้องการของชาวบ้าน โดยระบุตัวชี้วัดที่ชาวบ้าน ว่ามีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างไร ทั้งในเชิงปริมาณ และ คุณภาพ

3) ชักชวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและแผนงานต่างๆ มาประชุมร่วมกัน เพื่อจัดทำแผนงานโครงการ โดยแผนชีวิตชุมชน และแนวทางแก้ไขปัญหาที่ได้รับการเห็นชอบจากชาวบ้าน มาจัดทำเป็นรูปแบบรายการกิจกรรมในรายละเอียด ซึ่งประกอบด้วย แผนงานโครงการ เป้าหมาย ต้นทุนดำเนินการ ระยะเวลาดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ ประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับ ซึ่งประกอบด้วย จำนวน ผลผลิตต่อหน่วย และรายได้ โดยจำแนกแผนงานรายมิติทั้ง 6 มิติ

4) สรุปเป็นรูปแบบรายการแผนงาน เพื่อนำไปเสนอให้ชาวบ้านดูและให้ความเห็นชอบอีกครั้ง และนำเสนอแผนงานต่อจังหวัด

5) ประเด็นที่สำคัญคือ การเตรียมความพร้อมของชาวบ้านก่อนส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับชาวบ้าน

5.1 **การพัฒนาระบบน้ำ** จะต้องระบุพื้นที่เกษตรรับน้ำเพิ่มขึ้น จำนวนผู้รับประโยชน์ ผลผลิตที่เพิ่มขึ้น กลุ่มผู้ใช้น้ำที่บริหารจัดการโดยชุมชน และ จำนวนแรงงานชาวบ้านมาร่วมมือทำ

5.2 **การปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก** มีการตรวจวิเคราะห์ดินทั้งก่อน

การปลูกและหลักปลูกพืช เพื่อวิเคราะห์ธาตุอาหารและปรับปรุงให้เหมาะสมกับพืชที่ชาวบ้านต้องการปลูก

5.3 **การเกษตร** รวมกลุ่มของเกษตรผสมผสาน ระบุชนิดพืชในท้องถิ่น สอดคล้องกับฤดูกาลเพาะปลูก ลดความเสี่ยงของตลาด การลดรายจ่ายโดยการปลูกพืชผักสวนครัว การทำนาเพื่อให้มีข้าวพอกิน การเลี้ยงสัตว์ หาแหล่งอาหารในพื้นที่เพื่อไม่ให้ซื้อจากภายนอก ต้องมีการสร้างคอกพร้อมทำความสะอาด อบรมชาวบ้านที่เป็นอาสาสมัคร มาดูแลสุขภาพสัตว์ ยาและเวชภัณฑ์ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

6) ดำเนินการตามแผนฯ

6.1 ต้องเริ่มที่ชาวบ้านมีความพร้อมก่อน เพื่อป้องกันความเสียหายของชาวบ้าน เช่น การเลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านต้องมีคอกสำหรับเลี้ยงสัตว์ มีแหล่งอาหารในพื้นที่อย่างเพียงพอ และมีความรู้ในการเลี้ยงและสุขาภิบาลสัตว์ เป็นต้น

6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยผลักดันให้ชุมชนดำเนินการได้ด้วยตนเอง พร้อมให้คำแนะนำ และสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์

6.3 มีระบบการปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่มีความรู้ หรือมีประสบการณ์ ในกิจกรรมที่ดำเนินการ

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข

1) การนำแผนงานโครงการที่ไม่ใช่ความจำเป็นเร่งด่วน มาใส่ในแผนฯ เช่น การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ หรือการก่อสร้างอาคารโรงเรือน ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจนี้อยู่แล้ว ดังนั้น จึงต้องมีการตรวจสอบแผนงานโครงการ ให้เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหาทุนในการดำเนินชีวิต และอาชีพ เพื่อให้ชาวบ้านอยู่รอด พ้นจากภาวะหนี้สิน

ที่ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๓๙๐๘

กระทรวงมหาดไทย
ถนนอัษฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐

๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง แนวทางการจัดทำและกลั่นกรองโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด (ตามบัญชีแนบท้าย)

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แนวทางการจัดทำและกลั่นกรองโครงการฯ
๒. แบบเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณฯ

ด้วย คณะทำงานพิจารณาการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริของจังหวัด ได้มีการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๕๖ เมื่อวันศุกร์ที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๖ มีมติเห็นชอบให้ใช้แนวทางการกลั่นกรองโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริของสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ และแจ้งให้จังหวัดทราบ

เพื่อให้การพิจารณาโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ฯ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ฝ่ายเลขานุการฯ จึงขอแจ้งแนวทางการจัดทำและกลั่นกรองโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ ให้จังหวัดทราบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการ/กิจกรรมที่เสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ รายละเอียดสามารถ Download ได้ที่ www.ppb.moi.go.th/midev08 หัวข้อ ข่าวประชาสัมพันธ์

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายแก่นเพชร ช่วงรังษี)
รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

สำนักงานปลัดกระทรวง
สำนักนโยบายและแผน
โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๑ ๓๘๙๗, ๐ ๒๒๒๖ ๖๐๒๙

รอง ปมท. .....
ผอ.สนม. .....
ผอ ส่วน .....
หมายเลข .....
.....

แนวทางการจัดทำและกลั่นกรองโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

มติคณะรัฐมนตรีวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๔ เห็นชอบข้อเสนอของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้นำปรัชญาและแนวทางการทำงาน ของมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ บรรจุไว้ในแผนบริหารราชการแผ่นดิน งบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๘ ของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ภายใต้ชื่อ “แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ”

การประชุมคณะทำงานพิจารณาการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริของจังหวัด ครั้งที่ ๓/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๖ โดยมีรองปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน ผู้แทนสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นคณะทำงาน และมีมติเห็นชอบให้ฝ่ายเลขานุการคณะทำงาน (สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย) กำหนดกรอบแนวทางการกลั่นกรองโครงการให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม และดำเนินการกลั่นกรองประเภทโครงการต่างๆ ให้แล้วเสร็จก่อนเสนอคณะกรรมการพิจารณา

คณะกรรมการสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ มีมติที่ประชุมเมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๖ เห็นชอบแนวทางกลั่นกรองโครงการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

๑. การตรวจสอบคุณภาพของโครงการตามแผนพัฒนาชนบทฯ

๒. การตรวจสอบกระบวนการจัดทำโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ฯ

๓. การกำกับติดตามโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

๑. การตรวจสอบคุณภาพของโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ฯ

๑.๑ มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ ๖ มิติ ความรู้ที่เป็นมาตรฐานสากล และความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑) โครงการมีความเชื่อมโยงระหว่าง ๖ มิติ คือ น้ำ ดิน เกษตร ป่าไม้ พลังงานทดแทน และสิ่งแวดล้อม

๒) อธิบายว่าโครงการนั้นสอดคล้องกับองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริอย่างไร หรือมีหลักวิชาใดอธิบาย

๓) ชาวบ้านสำรวจพื้นที่และพบปัญหาด้วยตัวเอง มีการคืนข้อมูลให้ชาวบ้านจัดลำดับความสำคัญ

๔) เมื่อทำโครงการนั้นแล้ว จะสามารถคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร

๑.๒ เป็นโครงการที่ชาวบ้านร่วมคิด ร่วมทำ และเป็นเจ้าของ

๑) ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ด้วยวิธีการแบบเรียบง่ายประหยัด

๒) โครงการมาจากความคิดริเริ่มของชาวบ้านเอง

๓) ชาวบ้านสามารถดำเนินการและดูแลรักษาซ่อมแซมได้ด้วยตัวเอง

๔) ใช้แรงงานชาวบ้านดำเนินการ (การจ้างเหมาเป็นข้อยกเว้นกรณีเกินศักยภาพแรงงานของชาวบ้าน)

๑.๓ บูรณาการการทำงานทุกหน่วยงานพื้นที่เดียวกันและงบประมาณ โดยจำแนกบทบาทภารกิจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ เอกชน และชาวบ้าน ว่ากิจกรรมใดดำเนินการโดยชาวบ้าน ท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ

๑.๔ จัดทำงบประมาณตามหลักการทรงงาน ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

๑) กิจกรรมการที่ดำเนินการมีความเป็นไปได้และคุ้มค่าการลงทุน

๒) สอดคล้องกับปฏิทินการเกษตรของชาวบ้าน

๑.๕ มีตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ / แผนงาน ในระดับอยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน

๑) มีการตั้งเป้าหมายว่าจะพัฒนาให้ชุมชนนั้นเกิดผลอะไรในระยะสองปีข้างหน้า (อยู่รอด พอเพียง ยั่งยืน)

๒) เมื่อโครงการนี้เสร็จแล้วจะส่งผลให้เป้าหมายการพัฒนาแต่ละด้านลดลงอย่างไร

๓) มีการคิดมูลค่าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการ เช่น ชาวบ้านจะได้รับรายได้เพิ่มขึ้นเท่าไร รายจ่ายที่ลดลง พื้นที่รับน้ำที่เพิ่มขึ้น ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น อัตราการตายของสัตว์ลดลง เป็นต้น

คณะทำงานกลั่นกรองโครงการ มี ๒ ระดับ คือ

๑. คณะทำงานส่วนกลาง คือ คณะทำงานพิจารณาการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริของจังหวัด

๒. คณะทำงานระดับพื้นที่ คือ คณะกรรมการระดับจังหวัด

๒. การตรวจสอบกระบวนการจัดทำโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่

๒.๑ ทีมจัดทำโครงการตามแผนฯ ระดับจังหวัดและอำเภอ

๒.๑.๑ มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน มาจากหน่วยงานต่างๆ ครบ ๖ มิติ และภูมิสังคม คณะทำงานในระดับตำบล หมู่บ้าน มีท้องที่ ท้องถิ่น และชาวบ้านเข้าร่วม

<u>ข้อควรระวัง</u>

๑. ให้แต่งตั้งเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เข้าร่วมในคณะกรรมการระดับจังหวัด เพราะเป็นผู้แทนกระทรวงในคณะทำงานพิจารณาจัดสรรงบประมาณ

๒. หัวหน้าส่วนราชการต้องมอบข้าราชการผู้รับผิดชอบหลัก และมีอำนาจการตัดสินใจลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยไม่ถือเป็นงานฝาก เพราะเป็นแผนบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล

๒.๑.๒ มีการประชุมคณะกรรมการ/คณะทำงาน

๑) รายงานการประชุม ดูว่าครบองค์ประชุม รายละเอียดการมอบหมายภารกิจ การปฏิบัติตามมติที่ประชุม ปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการทำงาน

๒) สอบถามการดำเนินงานจากหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด

๒.๑.๓ แผนปฏิบัติการในขั้นตอนเข้าใจ และเข้าถึง มีรายละเอียดกิจกรรมที่ทำร่วมกัน รายสัปดาห์ ผู้รับผิดชอบ ทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชาวบ้าน กำหนดเวลาที่แล้วเสร็จ ผลลัพธ์ของงานในกระบวนการเข้าใจ และเข้าถึง ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและปฏิทินกิจกรรมของชาวบ้าน

๒.๒ กระบวนการ/ขั้นตอน ทำโครงการตามแผนฯ

๒.๒.๑ การประชุมทำความเข้าใจกับชาวบ้าน (คุยกับผู้นำชุมชน และประชุมกับชาวบ้าน)

๑) วันที่จัดประชุม การเตรียมประเด็นพูดคุย ข้าราชการที่นำการประชุมในแต่ละมิติ เช่น ชลประทาน ทสจ. เกษตร ปศุสัตว์ ประมง พัฒนากร สาธารณสุข กศน. พัฒนาที่ดิน ฯลฯ วิธีการให้ชาวบ้านซักถาม ความคิดเห็นของชาวบ้าน และ ข้อสรุปที่ได้จากการประชุม

๒) หน่วยงานที่เป็นทีมปฏิบัติการเข้าร่วมประชุมและเอกสารสรุปการประชุมเพื่อนำไปปฏิบัติ

๓) รายชื่อ อสพ. ที่สมัครใจเข้าร่วมทำงาน กับทีมสำรวจข้อมูล และประสานการทำงาน ระหว่างชาวบ้านกับทีมปฏิบัติการพื้นที่ (การได้ชาวบ้านที่สมัครใจเป็น อสพ. ยืดหยุ่นได้ตามความพร้อมและความเข้าใจของชาวบ้าน)

๔) ทีมปฏิบัติการมีบันทึกเรื่องความเข้าใจของชาวบ้าน และหากไม่เข้าใจ บันทึกวิธีแก้ไขอย่างไร

๕) แผนปฏิบัติการสำรวจข้อมูล ในกรณีที่ชาวบ้านมีความเข้าใจ และพร้อมร่วมลงมือทำงานกับทีมปฏิบัติงานระดับอำเภอ

<u>ข้อควรระวัง</u>

หากชาวบ้านยังไม่เข้าใจ ไม่เห็นด้วย และไม่พร้อมลงมือทำ ทีมปฏิบัติการจะยังไม่เริ่มดำเนินงานสำรวจข้อมูลตามขั้นตอน

๒.๒.๒ การสำรวจข้อมูล

๒.๒.๒.๑ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

๑) ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน เช่น ที่ตั้ง ขอบเขตพื้นที่ ประชากร ฯลฯ

๒) ผลการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเศรษฐกิจสังคม เช่น ประชากร แยกตามเพศและอายุ อาชีพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ทรัพย์สิน

๓) ข้อมูลภูมิสังคม ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณีชุมชน ปฏิทินการผลิต ปราชญ์ชาวบ้าน ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน และการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน

<u>ข้อควรระวัง</u>

ปรับข้อคำถามในแบบสำรวจข้อมูลรายครัวเรือนให้เหมาะสมกับความเข้าใจของชาวบ้าน และประโยชน์ที่จะนำไปวิเคราะห์ได้จริง

๒.๒.๒.๒ ข้อมูลด้านกายภาพ

๑) แผนที่เดินดินที่แสดงผังชุมชน และตำแหน่งสำคัญของชุมชน

<u>มิติน้ำ</u> แผนที่แสดงเส้นทางน้ำ แหล่งน้ำ ตำแหน่งฝายเดิม รูปถ่าย พิกัดของจุดสำคัญ เช่น จุดที่นำน้ำไปใช้ ผังแสดงการไหลของน้ำ และเส้นทางการนำน้ำมาใช้ การวางแผนบริหารจัดการน้ำ ระดับความสูงต่างของพื้นที่ ปริมาณน้ำไหลต่อวินาที เพื่อวางแผนสมดุลน้ำในการเกษตร

<u>มิติป่า</u> แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่ป่าไม้ บริเวณที่ใช้ประโยชน์ พื้นที่อนุรักษ์ และบริเวณที่เป็นป่าใช้สอย ป่าเสื่อมโทรม ผลการสำรวจความหนาแน่นของป่าและพรรณไม้ ได้แก่ ชนิดพันธุ์ ชื่อพันธุ์ไม้ ความสูง ทรงพุ่ม เส้นผ่าศูนย์กลาง และการใช้ประโยชน์

<u>มิติดิน</u> การตรวจคุณภาพดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนที่แสดงที่ดินทำกินทุกแปลง ซึ่งมีรายละเอียดประกอบรายแปลง เช่น เจ้าของ พิกัด เนื้อที่ และการใช้ประโยชน์ และรูปถ่ายทุกแปลง

๒) จุดที่พบว่าเป็นปัญหา ระบุพิกัดและถ่ายภาพประกอบ

<u>ข้อควรระวัง</u>

การสำรวจข้อมูลและเดินสำรวจกายภาพทีมข้าราชการและชาวบ้านทำด้วยกันจนแล้วเสร็จ

๒.๒.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล คืนข้อมูล และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของหมู่บ้าน ด้านรายได้ หนี้สิน เงินออม และข้อมูลกายภาพ ฯลฯ และปัญหาเบื้องต้น (ต้องแสดงข้อมูลเชิงสถิติ กราฟ แผนที่ และบทวิเคราะห์)

๒) บันทึกการประชุมการตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลกายภาพ ประเด็นการนำเสนอ การตั้งคำถามและข้อเสนอของชาวบ้าน

ตรวจสอบข้อสรุปปัญหาร่วมของชาวบ้าน และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ๖ มิติ

๒.๒.๔ การจัดทำโครงการตามแผนพัฒนาพื้นที่เชิงประยุกต์

๑) ตรวจสอบกิจกรรมและรูปแบบรายการ การแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชาวบ้าน

๒) หน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่สนับสนุนความรู้ ตรวจสอบด้านเทคนิคให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

๓) ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากแผน เพื่อลดรายจ่าย สร้างรายได้ และการซ่อมแซมดูแลรักษา

๔) กิจกรรมในแผนต้องระบุ ความคุ้มค่าจากการลงทุน ระยะเวลาคืนทุน และแนวทางการบริหารจัดการของกลุ่มกองทุนต่างๆ

๕) แผนงานกิจกรรม มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และ ปฏิทินการเกษตรของชาวบ้าน ไม่รบกวนเวลาทำกิจกรรมการเกษตรของชาวบ้าน

๖) รูปแบบรายการกิจกรรม ที่มาจากการประชุมทำแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แผนงาน โครงการ เป้าหมาย งบประมาณ ต้นทุนดำเนินการ ระยะเวลาดำเนินการ หน่วยงานที่รับผิดชอบ และประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับที่คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมได้

<u>ข้อควรระวัง</u>

ตรวจสอบว่าแผนที่เสนอ จะสามารถใช้งบประมาณในพื้นที่ (function) งบประมาณยุทธศาสตร์จังหวัด/กลุ่มจังหวัด งบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้หรือไม่

๓. การกำกับติดตามโครงการตามแผน ประกอบด้วย ผู้ตรวจราชการ ๓ ระดับ คือ ระดับสำนักนายกรัฐมนตรี ระดับกระทรวง ระดับกรม และคณะกรรมการระดับจังหวัด โดยมีปฏิทินการติดตามโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ฯ ดังนี้

๓.๑ ให้ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมกับ ผู้ตรวจราชการระดับกระทรวงและ ระดับกรมของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำปฏิทินของการตรวจกำกับติดตามโครงการในพื้นที่ โดยใช้กลไกการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ประสานงาน

๓.๒ ให้คณะกรรมการระดับจังหวัด รวม ๓๔ จังหวัด จัดทำปฏิทิน กำกับติดตามโครงการในพื้นที่อำเภอเป้าหมาย รวม ๔๕ อำเภอ ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณตามแผนฯแล้ว เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานต่อคณะทำงานพิจารณาจัดสรรงบประมาณฯ

<u>ตัวอย่าง</u> วิธีบูรณาการกิจกรรม/โครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

หน่วยงานที่มีภารกิจและความรับผิดชอบ ควรบูรณาการกิจกรรมและโครงการให้เห็นภาพรวมของเชื่อมโยงการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ซึ่งจะทำให้แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริแตกต่างจากแผนพัฒนาชนบทอื่นๆ

๑. มิติน้ำ

<u>หลักคิด</u> : เพื่อให้มีน้ำทำการเกษตรตลอดทั้งปี ใช้พื้นที่เพาะปลูกน้อยลง ไม่บุกรุกป่า

<u>หลักปฏิบัติ</u>

๑. การสร้างฝายอนุรักษ์ เพื่อกักเก็บน้ำและชะลอความชุ่มชื้น ป้องกันดินโคลนถล่ม

๒. การสร้างฝายเกษตร และบ่อพวง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง เลี้ยงปลา

๓. การส่งน้ำด้วยระบบท่อหรือลำเหมืองไปยังแปลงเกษตร

(หน่วยงาน : หน่วยจัดการต้นน้ำฯ อุทยานฯ สำนักบริหารจัดการป่าไม้ฯ ทสจ. ต้องมาคิดร่วมกัน)

<u>ผลลัพธ์</u> พื้นที่เกษตรรับน้ำเพิ่มขึ้น จำนวนเกษตรผู้รับประโยชน์ ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเมื่อมีน้ำเพิ่มและพื้นที่รับน้ำเพิ่มขึ้น รายได้ที่เพิ่มขึ้น หรือค่าใช้จ่ายที่ลดลงจากการมีระบบน้ำ

๒. มิติดิน

<u>หลักคิด</u> : การปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก และขุดนาขั้นบันไดเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าว ลดการทำไร่เลื่อนลอย และการบุกรุกป่า

<u>หลักปฏิบัติ</u> : ตรวจวิเคราะห์ดินทั้งก่อนและหลังการปลูกพืช เพื่อวิเคราะห์ธาตุอาหาร และปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับพืชที่ชาวบ้านต้องการปลูก

๓. มิติเกษตร

หลักคิด : การทำเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและฤดูกาล เพื่อเป็นแหล่งอาหาร ลดรายจ่ายจากการซื้ออาหารจากภายนอก ลดต้นทุนการผลิต ลดความเสี่ยง ผสมผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การเลี้ยงสัตว์ต้องมีแหล่งอาหารสัตว์ในพื้นที่ เลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร และเป็นที่ต้องการของตลาด

หลักปฏิบัติ : มีโมเดลฟาร์มให้ชาวบ้านเลือก พร้อมรายได้ที่ชาวบ้านจะได้รับรายสัปดาห์ รายเดือน รายปี

๔. มิติป่า

หลักคิด : การปลูกป่าให้สามารถกักเก็บน้ำ ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน โดยเฉพาะป่าเศรษฐกิจ จะสร้างรายได้ให้แก่คนในพื้นที่ระยะยาว คนจึงมาช่วยกันดูแลป่า เพราะเป็นแหล่งรายได้ ไม่บุกรุกทำลายป่า พร้อมที่จะช่วยป้องกันไฟป่าและดูแลรักษาผืนป่า เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง

๕. มิติทางสังคม

หลักคิด : ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง และมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ทั่วถึงเป็นธรรม ตรวจสอบได้

หลักปฏิบัติ : การตั้งกลุ่มและกองทุนให้ชาวบ้านบริหารจัดการเอง ประกอบด้วย คณะกรรมการกองทุน บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ ระเบียบกองทุน การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การประชุมกองทุนเพื่อรายงานผลการดำเนินงาน มีกิจกรรมต่อเนื่อง การเชื่อมโยงระหว่างกองทุนหนึ่งกับกองทุนอื่นๆ สมาชิกและผู้รับประโยชน์จากกองทุนเทียบกับครัวเรือนทั้งหมด

๖. มิติการบริหารจัดการ

๖.๑ ผู้ว่าราชการจังหวัดควรแต่งตั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าทีมปฏิบัติงาน ทำหน้าที่ติดตามในลักษณะการสนับสนุน การแก้ไขปัญหาและข้อติดขัดที่จะเกิดขึ้นจากการทำงาน เพื่อให้แผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ ขึ้นมาจากความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน

๖.๒ ผู้ว่าราชการจังหวัดควรแต่งตั้งหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด เพื่อพิจารณากลั่นกรองและบูรณาการงบประมาณ โดยเฉพาะ เกษตรและสหกรณ์จังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด สำนักงานจังหวัด ซึ่งกระทรวงต้นสังกัดจัดทำคำของบประมาณประจำปี ตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

- ๑ -

แบบเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ
ตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

๑. ชื่อโครงการ.....
งบประมาณ.....**บาท**

๒. หน่วยงานดำเนินการ.....

๓. หน่วยงานสนับสนุน.....

๔. ความจำเป็นเร่งด่วน.....(จะช่วยแก้ปัญหาที่จำเป็นให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร).....

๕. ชื่อ-สกุล ผู้รับผิดชอบ..... **ตำแหน่ง**.....
สถานที่..... **หมายเลขโทรศัพท์**.....

๖. หลักการและเหตุผล

๖.๑ การน้อมนำหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยใช้แนวทางการดำเนินโครงการฯ แก่ปวงชนชาวไทย เพื่อช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และขยายไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งสร้างสังคมเป็นสุขร่วมกันสืบไป

๖.๒ ความสอดคล้องของโครงการกับองค์ความรู้ตามพระราชดำริ ๖ มิติ (ด้านการดำรงชีวิต, ด้านองค์ความรู้, ด้านเพิ่มรายได้, ด้านฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ, ด้านส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ)

๖.๓ สภาพปัญหา/ความต้องการ

๗. วัตถุประสงค์/เป้าหมาย.....
.....

๘. สถานที่ดำเนินการ

๘.๑ ที่ตั้งโครงการ.....

๘.๒ พื้นที่ปฏิบัติการ (ภาพถ่ายพื้นที่สถานที่โครงการ เส้นทางการวางท่อส่งน้ำ ระยะทาง ความลาดชัน)

๙. ระยะเวลาดำเนินการ ระหว่าง.....ถึง.....

๑๐. ขั้นตอนการจัดทำโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

๑๐.๑ การจัดตั้งทีมจัดทำโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

๑) จังหวัดมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน หน่วยงานท้องถิ่น (เอกสารคำสั่ง)

๒) ประชุมคณะกรรมการ/คณะทำงาน เพื่อมอบหมายภารกิจการปฏิบัติและรายงานการประชุม (ภาพถ่าย/เอกสาร)

๓) จัดทำแผนปฏิบัติการของคณะกรรมการ/คณะทำงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และปฏิทินการเกษตรของชาวบ้าน

๑๐.๒ กระบวนการและขั้นตอนการจัดทำโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ โดยมีชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

๑) การพูดคุยกับผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน (ภาพถ่าย) การประชุมทำความเข้าใจกับชาวบ้าน (ภาพถ่าย) คัดเลือก อสพ. ที่สมัครใจเข้าร่วมทำงานกับทีมสำรวจข้อมูล (เอกสาร) จัดทำแผนการสำรวจข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ

๒) การสำรวจข้อมูล

- ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน เช่น ที่ตั้ง ขอบเขตพื้นที่ ประชากร ฯลฯ

- ข้อมูลด้านสังคม เช่น ประชากร แยกตามเพศและอายุ อาชีพ
- ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ทรัพย์สิน
- ข้อมูลด้านภูมิสังคม ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณีชุมชน ปฏิทินการผลิต ปราชญ์ชาวบ้าน ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน และการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน
- ข้อมูลด้านกายภาพ แผนที่เดินดินที่แสดงผังชุมชนสถานที่สำคัญ และข้อมูลตามิติด้านการจัดทำโครงการฯ ซึ่งประกอบด้วย จำนวนหน่วยการใช้ประโยชน์ และจุดพิกัดตำแหน่งที่ดำเนินงาน หรือลักษณะให้สอดคล้องกับมิติ

๓) การวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ เชิงสถิติ กราฟ แผนที่และบทวิเคราะห์ การคืนข้อมูลและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาใน ๖ มิติ

๔) แบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และปฏิทินการเกษตรของชาวบ้าน

๕) มีคณะทำงานติดตามโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

๑๑. ผลผลิตที่ได้เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ (ระบุผลสำเร็จหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการว่าได้อะไร และระบุหน่วยนับของผลิตที่เกิดขึ้นด้วย ได้แก่ จำนวน(หน่วย) ขนาด ระยะทาง เป็นต้น **ตัวอย่าง** ประชาชน ๕๐ ครัวเรือน จะมีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น ๑๐ ไร่)

๑๒. การใช้ทรัพยากรในพื้นที่/เทคโนโลยีอย่างง่าย และการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑๒.๑ มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ระบุ.....

๑๒.๒ มีการใช้เทคโนโลยีอย่างง่าย ระบุ.....

๑๒.๓ ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการ (ห้ามใช้การจ้างเหมาแรงงาน) ระบุ.....

๑๓. งบประมาณที่ขอรับการสนับสนุน (หน่วย : บาท)

รายการ	ราคาต่อหน่วย	จำนวนที่ใช้ (หน่วยนับ)	รวมเป็นเงิน	จำนวนเงินที่หน่วยงานอื่นสนับสนุน	รวมเป็นเงินที่ขอรับการสนับสนุน
๑..... ๒.....					
รวมงบประมาณทั้งสิ้น					

(แนบแบบแสดงรายการ ปริมาณ และราคา (แบบ ปร.๔ และแบบ ปร.๕)

๑๔. ประโยชน์ที่คาดว่าประชาชนจะได้รับ

๑๔.๑.....

๑๔.๒.....

๑๕. ความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ (เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ ประมงอำเภอ ฯลฯ)

.....

.....

ลงนาม.....(หัวหน้าหน่วยงานระดับอำเภอ)

(.....)

ตำแหน่ง.....

วันที่.....

- ๓ -

๑๖. ความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด (ชลประทานจังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด พัฒนาที่ดินจังหวัด ฯลฯ)

.....

.....

ลงนาม.....(หัวหน้าหน่วยงานระดับจังหวัด)

(.....)

ตำแหน่ง.....

วันที่.....

บัญชีแนบท้ายหนังสือ มท ๐๒๑๑.๙/ว ๙๔๐๘ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๖

๑. จังหวัดกาญจนบุรี
๒. จังหวัดสิงห์บุรี
๓. จังหวัดลพบุรี
๔. จังหวัดสระบุรี
๕. จังหวัดราชบุรี
๖. จังหวัดตราด
๗. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๘. จังหวัดเพชรบุรี
๙. จังหวัดสตูล
๑๐. จังหวัดยะลา
๑๑. จังหวัดสงขลา
๑๒. จังหวัดพัทลุง
๑๓. จังหวัดปัตตานี
๑๔. จังหวัดนราธิวาส
๑๕. จังหวัดอุดรธานี
๑๖. จังหวัดหนองคาย
๑๗. จังหวัดบึงกาฬ
๑๘. จังหวัดเลย
๑๙. จังหวัดหนองบัวลำภู
๒๐. จังหวัดขอนแก่น
๒๑. จังหวัดสกลนคร
๒๒. จังหวัดชัยภูมิ
๒๓. จังหวัดกาฬสินธุ์
๒๔. จังหวัดร้อยเอ็ด
๒๕. จังหวัดนครพนม
๒๖. จังหวัดมุกดาหาร
๒๗. จังหวัดอุบลราชธานี
๒๘. จังหวัดแม่ฮ่องสอน
๒๙. จังหวัดเชียงราย
๓๐. จังหวัดเชียงใหม่
๓๑. จังหวัดลำพูน
๓๒. จังหวัดลำปาง
๓๓. จังหวัดน่าน
๓๔. จังหวัดอุตรดิตถ์
๓๕. จังหวัดแพร่
๓๖. จังหวัดพะเยา
๓๗. จังหวัดสุโขทัย
๓๘. จังหวัดกำแพงเพชร
๓๙. จังหวัดตาก
๔๐. จังหวัดพิษณุโลก
๔๑. จังหวัดอุทัยธานี

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

DATE :

คณะผู้จัดทำ

คณะที่ปรึกษา

๑. หม่อมราชวงศ์ดิศนัดดา ดิศกุล	ประธานกรรมการสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ
๒. นายวิบูลย์ สงวนพงศ์	ปลัดกระทรวงมหาดไทย
๓. หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
๔. นายชวลิต ชูขจร	ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๕. นางมิ่งขวัญ วิชยารังสฤษดิ์	ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖. นายจรินทร์ จักกะพาก	รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านพัฒนาชุมชนและส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น)
๗. นายสุรพล ปัตตานี	รองปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๘. นายการัณย์ ศุภกิจวิเลขการ	ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ

คณะทำงาน

๑. นายสฤษดิ์ วิฑูรย์	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
๒. นางรชตภร โตดิลกเวชช์	ผู้อำนวยการส่วนประสานการพัฒนาพื้นที่ตามพระราชดำริ สำนักนโยบายและแผน
๓. นางสาวนภัสวรรณ ภู่เจริญ	หัวหน้ากลุ่มงานประสานการพัฒนาพื้นที่ตามพระราชดำริ สำนักนโยบายและแผน
๔. นางอรทัย สิทธิสงวน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
๕. นายสุรชัย ตันชัชวาล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
๖. ว่าที่ ร.ต. พิทักษ์ ดาวัน	พนักงานทรัพยากรบุคคล